

تدوین خط‌مشی‌های توسعه سبد درآمدی دولت با رویکرد آینده‌پژوهی

ستار اسمعیلی‌زاده^۱، فؤاد مکوندی^{۲*}، عزت‌الله کیانی^۳، وحید چناری^۴، قنبر امیرنژاد^۵

^۱ دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران.

^۲ استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران. (عهده‌دار مکاتبات)

^۳ استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران

^۴ استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران

^۵ دانشیار، گروه مدیریت دولتی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۰۵ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۴/۰۶/۲۳

چکیده

این مطالعه با هدف تدوین خط‌مشی‌های توسعه سبد درآمدی دولت با رویکرد آینده‌پژوهی انجام شده است. این پژوهش به شناسایی سناریوهای ممکن برای تدوین استراتژی‌های مناسب می‌پردازد. روش تحقیق کیفی و مبتنی بر آینده‌پژوهی بوده و از سناریونویسی استفاده شده است. جامعه آماری شامل خبرگان اقتصادی و سیاست‌گذاری (نخبگان دانشگاهی، مدیران اقتصادی و تصمیم‌گیرندگان پارلمانی) است. از طریق نظرخواهی از خبرگان، ۸۴ متغیر در هشت بعد به‌عنوان عوامل کلان مؤثر بر سبد درآمدی شناسایی شدند. با استفاده از تحلیل اثرات متقابل و نرم‌افزار MICMAC، عوامل کلیدی توسعه درآمد دولت بررسی شدند. عوامل مؤثر شامل گاز و پتروشیمی، اقتصاد کشاورزی، نرخ تورم، وضعیت بازار کار و میزان اشتغال، قیمت سهام و بورس، مناطق آزاد، شرایط و میزان برگشت مالیاتی، میزان مالیات بر مصرف، نرخ بهره، درآمدهای غیرمالی دولت، صنعت لوکوموتیو سازی، صنایع مادر، میزان مالیات بر درآمد، دریافت عوارض و ایجاد موانع متعدد در مسیر تولید و اشتغال، اقتصاد ترافیک، میزان ورود سرمایه‌گذاری خارجی به کشور، وضعیت بازار مسکن و قیمت مسکن، صنایع نساجی، عمران و شهرسازی، نرخ بیکاری و درآمدهای دولت از منابع طبیعی هستند. این عوامل با کمک نرم‌افزار Scenario Wizard برای تدوین سناریوها استفاده شدند که منجر به تولید ۱۴ سناریوی محتمل بر اساس تحلیل پرسشنامه و داده‌های خبرگان شد.

واژه‌های اصلی: سبد درآمدی دولت، آینده‌پژوهی، خط‌مشی، توسعه.

۱- مقدمه

مالی دولت را از نظر درآمد و هزینه‌ها تحت تأثیر قرار می‌دهد تا با استفاده از ابزار آن، دولت بر متغیرهای کلان اثرگذار باشد [۱۹].

مطالعه جنبه‌های مختلف رشد در کشورهای جهان و ایران، به دو دلیل عمده با اهمیت می‌باشد.

نخست اینکه، سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان کشور برای اتخاذ تصمیمات اقتصادی مناسب ضروری است که نسبت به چگونگی شکل‌گیری پدیده رشد اقتصادی در کشور و عوامل مؤثر بر آن شناخت کافی داشته باشند و دوم اینکه، کارگزاران اقتصادی اعم از خصوصی و دولتی برای برنامه‌ریزی در سطح کشور و یا حتی بنگاه‌های اقتصادی نیازمند پیش‌بینی نرخ رشد اقتصادی برای مقاطع مختلف زمانی هستند [۱۲]. اجرای برنامه‌ها، طرح‌ها و خط‌مشی‌های اقتصادی در ایران موفق و رضایت‌بخش نیست. تحقیقات نشان می‌دهد گاهی مسائل متعددی در اجرای یک خط‌مشی اتفاق می‌افتد؛ به‌طوری‌که عملاً آنچه اجرا می‌شود (البته اگر بشود) با آنچه تدوین شده است، تفاوت اساسی دارد [۱۴].

جهان در حال تحول و فزون یافتگی پیچیدگی است و روزبه‌روز بر تنوع ویژگی‌های جوامع هدف خط‌مشی‌های عمومی افزوده می‌شود در چنین وضعیتی ناگزیر سناریوها مدنظر خط‌مشی‌گذاران قرار می‌گیرند [۶].

در برابر روش بازیگری و نمایانگری، تدبیر امور از طریق طراحی سناریوهای رقیب و جایگزین در کانون و مرکز توجه قرار می‌گیرد^۱. سناریوهایی که احتمالاً هر یک از آن‌ها مزایا و معایب ویژه خود را دارند و باید به نحو مقتضی و در شرایط ویژه مورد استفاده قرار گیرند. در این تحقیق، ضمن تبیین پیشینه و مبانی علمی خط‌مشی‌های توسعه سبد درآمدی دولت به دنبال تدوین خط‌مشی‌های توسعه سبد درآمدی دولت با رویکرد آینده‌پژوهی هستیم. خط‌مشی‌گذاری و سیاست‌گذاری‌های اقتصادی به مجموعه اقدام‌ها و دخالت‌های دولت در اقتصاد به‌منظور تحقق اهداف اقتصادی و اجتماعی برای عبور از وضع موجود و رسیدن به وضع مطلوب اطلاق می‌شود. سیاست مالی، از جمله مواردی است که نظام

* Foad.makvandi@iau.ac.ir

بر اساس گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس بخش انرژی کشور در لایه سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری با چالش‌های فقدان متولی مشخص، متصدی بودن سیاست‌گذاران، سیاست زدگی برنامه‌ریزی انرژی، نبود ارتباط سازنده بین نهادها و دستگاه‌ها و در دسترس نبودن آمار و ارقام صحیح و یکپارچه جهت تدوین سیاست‌های جامع انرژی کشور مواجه است [۱۱]. علیرغم تأکید اسناد کلان، تصریح قوانین برنامه‌های پنج‌ساله و تصویب قوانین مالیاتی جدید، همچنان این اهداف محقق نشده است و آمارها از نقش ضعیف مالیات در اداره امور کشور ایران و همچنین تأثیر اندک آن در خط‌مشی‌گذاری‌های اقتصادی و اجتماعی حکایت دارند [۴۶].

درآمدهای دولت به دو گروه مالیاتی و غیر مالیاتی تقسیم می‌شود. در این بین درآمد مالیاتی، به دلیل قابل کنترل بودن آن در مقایسه با سایر منابع درآمدی دولت اهمیت بسیار بیشتری دارد. از سویی دیگر مطالعاتی از قبیل کولیر (۲۰۰۶) و کولیر و هافلر (۲۰۰۵) تأکید می‌کنند که در کشورهایی که درآمد زیادی از فروش منابع طبیعی کسب می‌کنند، معمولاً درآمد کمتری از مالیات داخلی به دست می‌آورند و این امر منجر به مشکلات مالی دولت می‌شود. این افزایش یک‌باره مالیات نیز ممکن است مشکلاتی به همراه داشته باشد [۱۶] و [۸].

همه موارد بالا حکایت از آن دارد که از طرفی برنامه‌ها، طرح‌ها و خط‌مشی‌های اقتصادی در ایران موفق و رضایت‌بخش نیست و با عنایت به اهمیت اقتصاد و درآمدهای دولت و ضعف دولت‌های ایران در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی ضرورت مطالعه پیرامون توسعه سبد درآمدی دولت به‌ویژه حوزه سیاست‌گذاری و خط‌مشی‌گذاری را بیان می‌کند، از سویی دیگر تجزیه و تحلیل درآمدهای دولت در کشورهای در حال توسعه و کشورهایی که دارای منابع طبیعی هستند، حائز اهمیت ویژه‌ای است. در همین راستا این رساله به تدوین خط‌مشی‌های توسعه سبد درآمدی دولت با رویکرد آینده‌پژوهی پرداخته است.

۲- مؤلفه‌های توسعه ملی

توسعه ملی تحت تأثیر عوامل مختلف اعم از اقتصادی اجتماعی فرهنگی سیاسی و روابط بین‌المللی می‌باشد که هرکدام از این عوامل نیز دارای متغیرهای مختلف و متعددی هستند که به شرح زیر است:

عوامل اقتصادی: فراهم آوردن موجبات رشد اقتصادی و توزیع نتایج آن از جمله ملاحظات بنیادی دولت‌ها در امر توسعه است ایران و خط‌مشی‌گذاران درباره نرخ رشد تولید ناخالص داخلی ملی سرمایه موجود تغییرات ساختار تولید و بازار نیروی کار میزان بدهی خارجی به اطلاعات نیاز دارند این‌ها عناصری از محیط هستند که فرصت‌ها و تهدیدهای اقتصادی را در ارتباط با توسعه فراهم می‌کند [۵]؛ که عبارت‌اند از:

- تولید ناخالص ملی [۳۰].
- ساختار تولید [۲۶].
- نیروی کار [۱۰].
- سرمایه داخلی [۳۸].

- نرخ ارز خارجی [۴۷].
- کمک و بدهی‌های خارجی [۱].
- زیرساخت‌ها [۴۲].
- تکنولوژی [۱].
- فقر و نابرابری [۱۰].
- بخش اقتصاد غیررسمی [۲۶].

عوامل فرهنگی خط‌مشی‌ها و طرح‌ها: ممکن است از نظر فنی قابل نفوذ باشد ولی عوامل فرهنگی به اندازه آن‌ها نسبت به مدیران و خط‌مشی‌گذاران روشن و ملموس نیست. در زیر متغیرهای فرهنگی مورد بررسی قرار می‌گیرد [۱۰]

- قومیت [۴۷].
- خانواده و روابط خویشاوندی [۴۲].
- طرح‌ها و هنجارها [۳۵].
- جنسیت [۱۴].
- تاریخ مدیران و خط‌مشی‌گذاران [۲].

عوامل جمعیتی: اندازه و ترکیب و جایگاه جمعیت اطلاعات مهمی برای تصمیم‌گیران و مدیران هستند این اطلاعات آن‌ها را قادر می‌سازد تا بدانند چه خدماتی مورد نیاز مردم است و در کجا این خدمات باید ارائه شود با چه سرعتی باید این خدمات گسترش و توسعه پیدا کند و در آینده چه انتظاراتی وجود خواهد داشت امروزه بهداشت نیز در گروه عوامل جمعیتی قرار گرفته و به همین دلیل آگاهی کامل از الگوی بیماری‌ها و ارائه خدمات بهداشتی برای تحقق توسعه ضروری است [۲۶]؛ عوامل جمعیتی عبارت‌اند از:

- نرخ رشد جمعیت [۳۰].
- شهر گرایی و مهاجرت جمعیت روستایی [۲۶].
- بهداشت [۵].

عوامل سیاسی: عده‌ای از دانشمندان علوم سیاسی معتقدند مدیریت توسعه یک موضوع سیاسی است. این دانشمندان همواره در جستجوی الگوهایی برای توصیف کشورهای در حال توسعه بودند؛ نتیجه این تلاش‌ها اعتراف چندگانگی و در نتیجه عدم امکان دستیابی به الگوی واحد و فراگیر برای توصیف یکپارچه شرایط سیاسی این کشورهاست بررسی‌ها نشان می‌دهد که یک فرایند سیاسی واحد و قابل دسترسی به همه کشورهای توسعه‌نیافته وجود ندارد [۱۰]. بعضی از مؤلفه‌های مربوط به عوامل سیاسی عبارت‌اند از:

- طبقه اجتماعی [۳۹].
- مشروعیت هیئت حاکم رژیم‌ها [۴۲].
- دولت ضعیف [۳۰].

۲-۱ عوامل مؤثر بر توسعه در ایران

فرصت‌ها و تهدیدهای جهانی شدن: از مهم‌ترین اهداف کشورها از عضویت در سازمان تجارت جهانی، توسعه صادرات و انتقال توانایی‌های خود به جهان خارج است. در صحنه جهانی اقتصاد کشورها با توانایی‌های مختلف به رقابت با یکدیگر می‌پردازند. در این حالت آینده از آن تولیدات کشورهای خواهد بود که با کیفیت بهتر و هزینه کمتر بتوانند به فعالیت خود ادامه دهند. اقتصادهای ناکارآمد در فرآیند جهانی‌سازی اقتصاد در صورتی که تحولات ساختاری و اصلاحات بنیادین در اقتصاد ملی خود را ایجاد نکنند به شدت دچار آسیب‌های جدی و نابسامانی خواهند شد [۳۰].

۲-۲ اقتصاد گردشگری (اکو توریسم)

پس از جنگ اکو توریسم از نظر اشتغال درآمد و جنبه‌های اقتصادی اهمیت بسیار زیادی پیدا کرده است. توریسم یا صنعت بدون دود به یکی از پردرآمدترین صنایع جهان تبدیل شده است. هرچند بعضی ملاحظات فرهنگی به عنوان یکی از محدودیت‌های توسعه صنعت گردشگری در ایران مطرح است [۳۰].

عملکرد مناطق آزاد: کارشناسان اقتصادی در مورد عملکرد مناطق آزاد دیدگاه‌های متفاوتی دارند منتقدان معتقدند که مناطق آزاد به جای تبدیل شدن به سکوی صادرات جهت‌گیری در زمینه تسهیل واردات را در کارنامه خود به ثبت رسانده‌اند در حالی که مناطق آزاد با بهره‌مندی از معافیت‌های نظیر قانون کار تخفیف و بخشودگی ویژه ما گمرکی و مالیاتی می‌توانستند در راستای انتقال تکنولوژی و توسعه صادرات عمل نمایند [۱۴].

۲-۳ قاچاق کالا و فساد

قاچاق کالا نشان‌دهنده فساد و نارسایی در اقتصاد است به باور صاحب‌نظران و اندیشمندان یکی از موانع مهم و اساسی رکود اقتصاد داخلی نشأت گرفته از پدیده مخرب و فساد آور قاچاق است [۲۶]. بدون رهایی از آفت قاچاق امکان حیات سالم برای صنعت و اشتغال داخلی بسیار دشوار است تکمیل آن شفافیت عملکردها و پاسخگویی و چند نرخی بودن قیمت ارز و فرار از پرداخت مالیات و رانت‌خواری و فساد در نظام اداری و انحصارت و ضعف کنترل مرزها و نبود مجازات متناسب با قاچاق از جمله دلایل رونق این پدیده ویرانگر و مخرب است [۳۰].

۲-۴ صادرات غیرنفتی

در گذشته موازنه بازرگانی خارجی کشور نشان‌دهنده پیشی گرفتن واردات از صادرات غیرنفتی بوده است نفت‌فروشی و اتکا به درآمدهای صادرات آن اقتصاد ایران را در موقعیت شکننده قرار داده است توسعه صادرات غیرنفتی می‌تواند به عنوان موتور محرکی رهایی از وابستگی به درآمدهای حاصل از فروش نفت عمل نماید گسترش صادرات کالاهای مدرن و نسب نفی می‌تواند بهترین راهبرد برای ایجاد اشتغال پایدار با هزینه کمتر و کیفیت بالاتر باشد [۳۹].

۲-۵ واردات بی‌رویه

آمار گمرک کشور در چندین سال گذشته نشان می‌دهد ارزش واردات

کالا همیشه نسبت به ارقام آن در سال قبل‌تر شاهد رشد فزاینده و چشمگیری بوده است به باور اقتصاددانان بزرگ‌ترین عامل ناامنی و تهدیدکننده اقتصاد ملی واردات بی‌رویه قانونمند یا قاچاق کالا از خارج به داخل کشور است به‌طوری‌که حجم سنگین واردات سالانه حدود دو میلیون فرصت شغلی را از بین برده است [۳۰].

۲-۶ سرمایه‌گذاری خارجی

کارشناسان باور دارند که برای افزایش سرمایه‌گذاری و اشتغال در کشور باید از سرمایه‌گذاری خارجی استقبال کرد، اطلاعات موجود نشان می‌دهد که کشور در جذب سرمایه‌گذاری خارجی در گذشته ناموفق بوده است [۴۲].

۲-۷ حقوق مالکیت فکری و معنوی در تجارت الکترونیک:

تجارت الکترونیک در مدت کوتاهی توانسته بیش از ۲۰ درصد کل تجارت جهانی را در برگیرد و این میزان در سال‌های آتی نیز افزایش خواهد یافت واقعیت آن است که در عصر نوزایی اطلاعات تحولات سریع و جدیدی را تجربه می‌کنند چنانچه الکترونیکی شدن تجارت هزینه تهیه و مبادله اسناد را به شدت کاهش می‌دهد و کشورهای برخوردار از روش‌های مدرن با سرعت زیادی رقبای سنتی خود را از بازار خارج می‌کنند از سوی دیگر در تجارت الکترونیک حقوق مالکیت فکری ابعاد تازه‌ای یافته است [۳۰].

۲-۸ اقتصاد اجتماعی

اقتصاد اجتماعی یک حوزه از علم اقتصاد است که به مطالعه و تحلیل تعاملات اقتصادی در چارچوب اجتماعی و فرهنگی می‌پردازد.

۲-۹ عدالت در آمایش سرزمینی

برخوردهای تبعیض‌آمیز با افراد و مناطق در توزیع اعتبارات و مناطق منابع اقتصادی بر اساس نفوذ سیاسی قدرت و ثروت بی‌عدالتی سرزمین و تخریب تعادل منطقه‌ای را موجب شده است. در حال حاضر توزیع نامتعادل مراکز اقتصادی توزیع بودجه و پول و سرمایه به‌گونه‌ای است که آینده شخصی که در یکی از شهرهای بزرگ متولد می‌شود با فردی که در یک روستای دورافتاده به دنیا می‌آید متفاوت است [۵].

۲-۱۰ اقتصاد ترافیک

ترافیک شهرهای بزرگ ایران در طی سال‌های گذشته با افزایش تعداد خودروهای شخصی و ناکارآمدی شیوه‌هایی پیشانی در کنترل ترافیک خسارات سنگین اقتصادی و عوارض منفی زیادی را موجب گردیده است مثل تلف شدن هزاران ساعت از وقت شهروندان در راه‌بندان‌های طولانی، افزایش مرگ‌ومیر ناشی از تصادفات و تخلفات رانندگی، گسترش بیماری‌های اعصاب و روان و افزایش خودروها و افزایش آلودگی فزاینده هوا و محیط‌زیست شهری از جمله پیامدهای زیان‌بار منزلت دانستن استفاده از خودروهای شخصی است [۳۰].

۲-۱۱ فساد و رانت‌خواری

فساد اقتصادی سیاسی و سوءاستفاده از قدرت برای کسب ثروت و قدرت،

۲-۱۶ نقش‌گندم، قدرت سبز

از بین محصولات کشاورزی گندم نقش ویژه‌ای دارد به‌گونه‌ای که به قدرت سبز معروف شده است بدون تردید وابستگی کشور به واردات اقلام اساسی مثل گندم می‌تواند زمینه‌ساز فشارهای سیاسی قدرت‌های مسلط در کشور باشد تاریخ بیانگر آن است که در حین مزاحم کرات مربوط به کلاهک‌های اتمی بین شوروی سابق و آمریکا آمریکایی‌ها از اسلحه گندم و صادرات آن به شوروی به دلیل نیازمند بودن شوروی به گندم خارجی برای گرفتن امتیازات سیاسی استفاده زیادی کردند و یا اهمیت گندم به لحاظ راهبردی بودن با سقوط دولت آئنده در شیلی به هنگام تحریم صدور نفت آمریکا توسط اعراب بیش‌ازپیش مشخص گردید بنابراین بسیار ضروری است [۷۲]

۲-۱۷ نهادهای مدنی در بخش کشاورزی

بخش کشاورزی با حیات و زندگی ملت‌ها سروکار دارد و تصور استقلال سیاسی کشور بدون تأمین نیازهای اساسی بسیار سخت و دشوار است علاوه بر آن واردات مواد غذایی با اتکا به فروش نفت تنگناها و مشکلات بسیار زیادی را برای تولیدکنندگان ایرانی محصولات کشاورزی ایجاد کرده است. علاوه ملاحظات خاص اقتصاد سیاسی با جهت‌گیری حمایت از مصرف‌کننده و تخصیص غیر کارآمد منابع باعث شده است که بخش کشاورزی و روستایی کشور از رونق و پویایی لازم برخوردار نباشد [۳۰]. جنگل‌ها و منابع طبیعی در کنار باغبانی و درختان میوه: آمارها نشان می‌دهد که روند تخریب جنگل‌ها فاجعه‌آمیز است بنابراین نیاز به قانون واضح و روشنی است که با ممنوعیت قطع بی‌رویه درختان جنگلی از تبدیل طلای سبز به بیابان‌های سوخته جلوگیری کنیم تخریب جنگل‌ها بسیار تکان‌دهنده است حدود یک‌سوم جنگل‌های کشور از بین رفته است به باور کارشناسان آتش‌سوزی‌های عمدی در جنگل‌ها ناکارآمدی و ضعف نظارت وجود دام و سکنه در جنگل قاچاق چوب و برداشت غیرقانونی توسط پیمانکاران و مردم و شرکت‌های دست‌اندرکار و بعضی نهادها باعث ایجاد این روند شده است متأسفانه علاوه بر خشک‌سالی مهم‌ترین عامل تخریب جنگل‌ها و منابع طبیعی کشور عامل انسانی است [۳۰].

۲-۱۸ اقتصاد و صنعت

با توجه به اهمیت بخش صنعت در اقتصاد کشورها لازم است که بخش صنعتی و موتور محرکه پرچمدار و پیش‌تاز توسعه سایر فعالیت‌های اقتصادی باشد که از مشکلات ساختاری متعددی رنج می‌برد کارآفرینان صنعتی کشور نرخ مالیات و نرخ بهره‌های نامعقول بانکی و پرداخت عوارض به دستگاه‌های اجرایی و انحصارت دولتی و کم‌توجهی به ضوابط و نبود قانون ضد بازارشکنی یا دامپینگ و ناکارآمدی قوانین و عدم ثبات مقررات و به‌روز نبودن تکنولوژی مخلوط افزاری و فرسودگی ماشین‌آلات و نقدینگی اقتصاد و نبود یک استراتژی جامع و کارآمد توسعه صنعتی را به‌عنوان مهم‌ترین مشکلات بخش صنعت و بالا بودن قیمت تمام‌شده کالاهای داخلی می‌دانند که باعث شده کارآفرینان صنعتی کشور از جایگاه مناسب خود فاصله بگیرند [۱۹].

به طرز مرموز و نگران‌کننده چالش در مقابل هرگونه اصلاحات اقتصادی به شمار می‌رود؛ فساد مالی انگیزه تولید، کار و فرهنگ درستکاری را تضعیف می‌کند استعدادها و خلاقیت‌ها و اراده عمومی را به راه نادرست می‌کشاند و منابع ثروت آموزش و قدرت را به شکل انحصاری و نام‌آهنگ عادلانه توزیع می‌کند و فقر و بیکاری و تبعیض را در جامعه حاکم می‌خواند از طرفی دیگر و دیدگاه کارشناسان چنین استنباط می‌شود که رانت‌خواران افراد حقیقی یا حقوقی می‌باشند که بدون انجام کار و مفید و حتی مضرب حال اقتصاد کشور به ازای رشوه و کارت بازی امتیازنامه‌های انحصاری دسترسی پیدا می‌کنند و ثروت‌های بادآورده کسب می‌کنند معمولاً رانت‌های سیاسی و اجتماعی در مواردی علت و معلول رانت‌های اقتصادی می‌باشند [۱۷].

۲-۱۲ اقتصاد عمران و شهرسازی

اقتصاد عمران و شهرسازی به مطالعه تعاملات اقتصادی در زمینه برنامه‌ریزی، توسعه و ساخت‌وساز شهری می‌پردازد. این حوزه شامل تحلیل و مدیریت منابع مالی و اقتصادی در پروژه‌های زیرساختی، ساختمانی و شهری است [۳۷].

۲-۱۳ اقتصاد پول و ارز و سرمایه

اقتصاد پول، ارز و سرمایه به مطالعه جریان‌های پولی و مالی در اقتصاد و تأثیرات آن‌ها بر تولید، مصرف، سرمایه‌گذاری، و رفاه اقتصادی می‌پردازد. این حوزه، از مباحثی مانند خلق پول، سیاست‌های پولی، بازارهای مالی، و نوسانات نرخ ارز تا تأثیر سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی را در بر می‌گیرد [۶].

۲-۱۴ جداسازی نفت و گاز از بودجه

بسیاری از تحقیقات نشان می‌دهد که ارتباط قوی معناداری افزایش بودجه دولت و اقتصاد وجود دارد نفت به‌عنوان شانس توسعه اقتصادی ایران زمان و قادر به ایفای نقش تاریخی خود خواهد بود که عایدات آن از مصارف غیر توسعه بودجه‌های سالیانه و اقتصاد تقویت بنیان‌های توسعه‌ای و مولد گردد به اعتقاد بسیاری از کارشناسان رؤیای اقتصاد بدون نفت یکی از راهکارهای پیشرفت و توسعه اقتصادی کشور است بدون جداسازی نفت و گاز از بودجه احیا ماده ۶۰ قانون برنامه سوم توسط مجلس امید به توسعه و مبارزه با فساد سراب بیش نخواهد بود زیرا برداشت و ناروا و قانون‌شکنانه از صندوق ذخیره ارزی فعالیت‌های را تشویق می‌کند که تنها در شرایط انحصاری و استمرار وابستگی به فروش نفت امکان ادامه حیات خواهند داشت [۳۰].

۲-۱۵ اقتصاد کشاورزی

بدون دستیابی به خودکفایی در تولید مواد غذایی استراتژیک استقلال اقتصادی و تداوم استقلال سیاسی میسر نیست به باور کارشناسان اقتصادی کشاورزی و تولید مواد غذایی با حیات ملت‌ها سروکار دارد توسعه روستایی و امنیت غذایی و حفظ محیط‌زیست و سرسبزی طبیعت وابسته به رونق کشاورزی است [۵۴].

۲-۱۹ رشد و توسعه صنایع مادر

در صنعت فولاد کشور با اینکه در ردیف صنایع بنیادین و مادر محسوب شده و رشد و توسعه آن موتور محرک توسعه صنعتی به شمار می‌رود و به‌عنوان موتور محرکه، رونق صنعتی، صنایع خودروسازی و کشتی‌سازی و خطوط راه‌آهن و رشد و توسعه بخش مسکن بدون پشتیبانی صنایع فولاد ممکن نیست [۳۰].

۲-۲۰ صنایع نساجی

صنعت نساجی کشور که قبل از آن ۲۸ درصد از اشتغال و بیش از ۳۰ درصد تولید ناخالص داخلی را داشته است در دهه‌های اخیر با مشکلات بسیاری روبرو بوده است و بخشی از واحدهای این صنعت تا حل ورشکستگی و تعطیلی پیش رفته است به باور کارشناسان عواملی مانند ضابطه‌مند بودن یارانه‌ها در مدیریت‌های دولتی، دست‌به‌دست شدن کارخانه‌ها، ترانزیت واردات موقت، قاچاق پارچه و پوشاک، قوانین مالیاتی و عوارض ضد تولیدی، سهم بالای مالکیت دولتی و عمومی، نبود نظارت کارآمد، فرسودگی ماشین‌آلات و عقب‌ماندگی فناوری، نیروی کار مازاد بر ظرفیت و کمبود بازار و فروش و بحران بدهی و نقدینگی از مشکلات این صنعت محسوب می‌شود [۳۴].

۲-۲۱ نقش صنعت خودروسازی و لوکوموتیو در اقتصاد ایران

در مورد صنعت خودرو بعضی از کارشناسان مخالفت با واردات تجاری خودرو را اقدامی استراتژیک برای ایجاد انگیزه سرمایه‌گذاری و مایه پیشرفت صنایع خودروسازی در کشور ارزیابی می‌کنند درحالی‌که جریان دیگر با متهم کردن صنعت خودرو به انحصارگری متوسط واردات با شرایط بازارشکنی هستند [۱۴].

۲-۲۲ گاز و پتروشیمی بخش پیش‌تاز اقتصاد ایران

بهره‌برداری از منابع عظیم گاز طبیعی به‌صورت بهینه می‌تواند ازجمله لوازم توسعه پایدار برای کشور مصوب گردد تا جایی که به اعتقاد بعضی از صاحب‌نظران و اندیشمندان ذخایر گاز کشور از نفت نیز مهم‌تر است همچنین مصرف اصلی خوراک صنایع پتروشیمی کشور گاز است بدون تردید دسترسی به منابع ارزان فراوان ذخایر گاز و نفت کشور موقعیت منحصربه‌فردی برای توسعه مجتمع‌های پتروشیمی و فتح بازارهای جهانی به‌وسیله محصولات پتروشیمی فراهم کرده است [۳۰].

در ادامه و در جدول ۱، پیشینه تحقیق و در جدول ۲، دسته‌بندی عوامل مؤثر در سبب درآمدی دولت ارائه شده است:

۳- روش تحقیق

تحقیق حاضر از تحقیقات آینده‌پژوهی و در طیف تحقیقات کیفی است و از روش آینده‌پژوهی برای انجام تحقیق استفاده شده است. مطابق با این رویکرد، جامعه آماری در تحقیق حاضر با مشورت اساتید راهنما و مشاور شامل «خبرگان حوزه اقتصاد و خط‌مشی‌گذاری (مدیریت)» از سه گروه: الف) نخبگان دانشگاهی (اساتید دانشگاه‌ها در رشته‌های مدیریت و اقتصاد)، ب) مدیران و تصمیم‌گیرندگان اقتصادی دولت (وزارت اقتصاد و

دارایی، بانک مرکزی، سازمان برنامه‌بودجه، شورای عالی اقتصادی و سایر نهادهای مرتبط با اقتصاد کشور در دولت) و ج) تصمیم‌گیرندگان اقتصادی مجلس (کمیسیون اقتصادی، کمیسیون برنامه بودجه و محاسبات، کمیسیون تلفیق و همچنین مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی) می‌باشد. برای انتخاب نمونه نیز از ترکیب دو روش «نمونه‌گیری هدفمند (قضاوتی) و نمونه‌گیری طبقه‌ای» با کمک روش گلوله برفی استفاده شد.

بدین معنی که ابتدا نخبگان به سه طبقه (نخبگان اقتصادی دولت، نخبگان اقتصادی دانشگاهی و نخبگان اقتصادی مجلس) طبقه‌بندی شد، سپس از هر طبقه تعدادی به روش گلوله برفی انتخاب شد.

بر اساس مطالب ذکرشده ۵ نفر نخبگان اقتصادی دولت، ۵ نفر نخبگان اقتصادی دانشگاهی و ۱۰ نفر نخبگان اقتصادی مجلس به عنوان نمونه خبرگان تعیین گردید. جهت شناسایی نیروهای پیشران نهایی از نرم‌افزار میک مک ابزار تحلیل ساختاری و برای استخراج سناریوها از توانمندی‌های نرم‌افزار سناریوویزارد بهره‌گیری شد.

۳-۱ نرم‌افزار میک مک ابزار تحلیل ساختاری

در روش «ماتریس ضرایب تحلیل اثر متقاطع به‌منظور طبقه‌بندی (میک مک)» برای انجام محاسبه‌های سنگین ماتریس اثرات متقاطع طراحی شده است.

تحلیل اثر متقابل یکی از روش‌های کمی و اکتشافی آینده‌پژوهی می‌باشد. این روش به سبب انعطاف‌پذیری بالایی که در ترکیب با سایر روش‌های آینده‌پژوهی ازجمله دلفی و سناریونویسی دارد، به ابزار مفید و کاربردی برای تحلیل وقایع آینده تبدیل شده است. این روش ارتباط بین روش‌های کمی و کیفی در تحلیل وقایع و روندهای شکل‌دهنده آینده را به‌خوبی برقرار ساخته است. میزان ارتباط با اعداد بین صفر تا سه سنجیده می‌شود.

عدد «۰» به‌منزله «بدون تأثیر»، عدد «۱» به‌منزله «تأثیر ضعیف»، عدد «۲» به‌منزله «تأثیر متوسط» و درنهایت عدد «۳» به‌منزله «تأثیر زیاد» است.

جدول (۱): پیشینه تحقیق

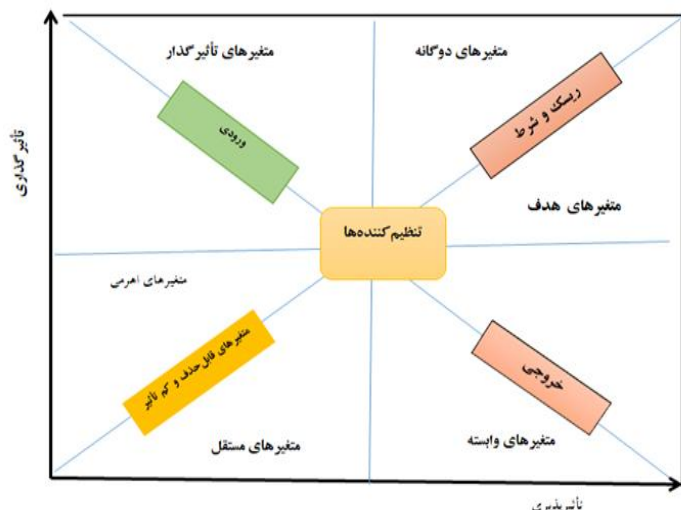
نام محقق (محققین)	عنوان تحقیق	یافته‌ها
سعادت مهر (۱۴۰۰)	بررسی تأثیر متغیرهای کلان اقتصاد بر درآمدهای مالیاتی دولت در ایران	درآمدهای نفتی با وقفه دوساله تأثیر مثبت خود را بر درآمدهای مالیاتی نشان می‌دهد متغیرهای نرخ ارز و نقدینگی تأثیر معناداری بر درآمدهای مالیاتی ندارند.
نونزاد؛ قطعی (۱۳۹۹)	تأثیر بدهی دولت، سرمایه انسانی، درآمدهای مالیاتی، درآمدهای نفتی و نرخ تورم بر رشد اقتصادی در ایران	بدهی دولت، درآمدهای مالیاتی و درآمدهای نفتی و سرمایه انسانی رشد اقتصادی را متأثر می‌سازد. نرخ تورم به‌صورت معنی‌داری از رشد اقتصادی می‌کاهد.
فخری زاده و همکاران (۱۳۹۷)	مدیریت درآمدهای نفتی با رویکرد پایداری در سرمایه‌گذاری دولت: مطالعه موردی اقتصاد ایران	استفاده از صندوق توسعه ملی و ذخیره‌سازی ارز حاصل از فروش نفت و عقیم‌سازی افزایش خالص ذخایر خارجی توسط بانک مرکزی باعث کاهش تابع زیان سیاست‌گذار و پایداری سرمایه‌گذاری دولت و کاهش تلاطم نرخ ارز حقیقی می‌شود
مجرب (۱۳۹۵)	بررسی مالیات ارزش‌افزوده بر درآمدهای دولت	با تنوع‌بخشی، امکان دسترسی باثبات‌تر به کارکردهای مدیریت مالی فراهم شده. در مسیر اهداف کلان اقتصادی، مالیات کارآمدترین منبع درآمدی می‌باشد
حاکمی‌فر (۱۳۹۲)	نقش سرمایه اجتماعی به‌مثابه عامل حیاتی در ارتقای سطح عملکرد و خلق مزیت رقابتی	بین ابعاد فنی، فرآیندی و اداری ساختاری، شناختی و رابطه‌ای نوآوری سازمانی سرمایه اجتماعی و نوآوری سازمانی رابطه معنی‌داری وجود دارد
صدیقی‌فر (۱۳۹۳)	بررسی تأثیر دیدگاه استراتژیک مدیران ارشد و خصوصیات تیم‌های کاری بر نوآوری	نگرش استراتژیک مدیران تأثیر مثبتی بر نوآوری دارد، همچنین هیچ‌یک از خصوصیات تیم‌های کاری بر نوآوری تأثیر مثبت و معناداری نداشته‌اند.
دل انگیزان و نوروزی، (۱۳۹۶)	آینده‌نگاری توسعه منطقه‌ای به روش برنامه‌ریزی سناریو (مورد کاوی: استان کهگیلویه و بویراحمد)	چهار سناریو برای آینده استان: سکونت‌گاه‌های کوچک، اقتصاد: دانش‌بنیان و رقابتی: سکونت‌گاه‌های بزرگ تمرکز خدمات و زیرساخت‌ها در مراکز اصلی، سکونت‌گاه‌های کوچک توزیع عادلانه خدمات و زیرساخت‌ها (کانون تبعیض)
تجویدی (۱۳۹۰)	بررسی عوامل سازمانی مؤثر بر ظرفیت نوآوری بنگاه‌های کوچک و متوسط	تأثیر معنی‌دار عوامل درون‌سازمانی بیشتر از عوامل برون‌سازمانی بر ظرفیت نوآوری است. همچنین از بین عوامل درون‌سازمانی، خلاق بودن کارکنان و از بین عوامل برون‌سازمانی، ارتباط و مشارکت با بنگاه‌های دیگر بر ظرفیت نوآوری تأثیر داشته‌اند.
عباسیان و فشی، (۱۳۹۴)	ظرفیت مالی، جایگزینی برای درآمدهای نفتی در اقتصاد ایران)	نشان می‌دهد ظرفیت مالی بهینه با توجه به نسبت‌های مالی کشور در مجموع بیش از مقدار موجود است و نباید به درآمدهای نفتی بسنده کرد.
مولایی و همکاران (۱۳۹۵)	آینده‌پژوهی ایران ۱۳۹۵ با نرم‌افزار سناریوویزارد (ارائه ۱۸ سناریو منتخب و تعیین مطلوبیت سناریوها)	این سناریوها عبارت‌اند از: تداوم رکود، خروج از رکود، رکود تورمی، وضعیت قرمز، رکود نفتی بحران سیاسی داخلی، نبرد با عربستان، تورم تک‌رقمی، لغو برجام، تفاهم و آشتی، رونق اقتصادی، افزایش درآمد نفتی
شاه‌آبادی، (۱۳۸۶)	بررسی اثر فعالیت‌ها و سیاست‌های اقتصادی دولت بر رشد تولید ناخالص داخلی غیرنفتی مطالعه موردی اقتصاد ایران	همواره سهم صادرات غیرنفتی در تولید ناخالص داخلی اندک است، بایستی در استراتژی‌های توسعه، توجه جدی به متنوع نمودن صادرات غیرنفتی و افزایش سهم صادرات با تکنولوژی و دانش فنی به‌منظور افزایش قدرت رقابت‌پذیری اقتصاد نمود.
حقیقی و هاشم‌پور، (۱۳۹۵)	اقتصاد بدون نفت، الگوی توسعه ایران در قرن ۲۱ با تأکید بر صنعت توریسم	اکوتوریسم، ژئوتوریسم، توریسم فرهنگی، توریسم مذهبی، توریسم پزشکی، توریسم تاریخی و توریسم شهری با برنامه‌ریزی و سیاست‌های مشخص، سرمایه‌گذاری وسیع، بازاریابی می‌تواند جذب توریست و توسعه صنعت توریسم باشد.
مهدیانی، (۱۳۹۵)	بررسی ابعاد مختلف تحریم نفت ایران و الگوهای اقتصاد مقاومتی در زمینه مقابله با تحریم‌های آتی	چهار سناریوی عبارت‌اند از: تحت‌فشار قرار دادن ایران از نظر اقتصادی و متوقف کردن برنامه هسته‌ای، کاهش قدرت ایران با فشار اقتصادی و کاهش نفوذ آن در منطقه، کاهش قیمت نفت در آینده و استفاده ایزاری از عربستان برای مقابله با ایران
حصاری شرمه و همکاران، (۱۳۹۵)	بررسی رابطه سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی با رشد اقتصادی در ایران	سرمایه فیزیکی و انسانی بر رشد اقتصادی اثر داده؛ بنابراین با تربیت نیروی انسانی می‌توان موجبات افزایش عرضه نیروی کار متخصص، محقق و کارآفرین را فراهم آورد.
بروجی، (۱۳۹۵)	ترانزیتی حلقه مفقود اقتصاد ایران (مطالعه عملکرد ترانزیتی طی سال‌های ۹۴-۱۳۸۹)	موقعیت ترانزیتی کشور ظرفیتی است که برپای خطوط آن در کشور باعث به وجود آمدن فایده‌های زیادی از لحاظ اقتصادی و سیاسی برای کشور می‌شود
عبدی، (۱۳۹۵)	راه کارهای گذار از اقتصاد متکی به نفت به اقتصاد پایدار از دیدگاه مقام معظم رهبری	جایگزین کردن نفت با فعالیت‌های اقتصادی درآمدزا، تکیه بر تولید و اقتصاد دانش‌بنیان، تمرکز بر صنایع دانش‌بنیان، ایجاد شرکت‌های دانش‌بنیان، توانمندسازی بخش خصوصی، حفظ استقلال اقتصادی،

استفاده از همه‌ی ظرفیت‌های دولتی و مردم، مبارزه با مفاسد اقتصادی، مهار تورم و تأمین ارزش پول ملی، مردمی کردن اقتصاد و بها دادن به مردم		
کشورهای صادرکننده نفت باید نگران از دست دادن درآمد حاصل از نفت خود باشند باید راهکارهایی برای کاهش وابستگی خود به نفت به کار ببرند تا این کشورها دچار بحران اقتصادی نشوند	راهکارهای خروج از وابستگی به درآمد نفت در راستای پیشرفت اسلامی ایرانی	مال اسد، (۱۳۹۵)
آموزش و سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی جامع‌ترین و مطمئن‌ترین راهکار برای گذار از اقتصاد متکی به نفت به اقتصاد پایدار می‌باشد.	راهکارهای گذار از اقتصاد متکی به نفت به اقتصاد پایدار	مددی، (۱۳۹۵)
تأثیر صادرات نفتی و صنعتی بر رشد اقتصادی، راهکار چرخش از صادرات نفت به سمت صادرات کالاهای صنعتی برای کاهش فقر و افزایش رشد اقتصادی مطرح می‌گردد	راهکارهای گذار از اقتصاد متکی به نفت به اقتصاد پایدار در اقتصاد ایران	باغبان پور و دلافروز، (۱۳۹۵)
نا اطمینانی قیمت نفت در بلندمدت با تولید، تورم، شاخص بورس اوراق بهادار و در کوتاه‌مدت با نرخ ارز رابطه‌ی منفی دارد. تنها راه برون‌رفت از این اقتصاد ناکارآمد است	گردشگری، گذاری ناب از اقتصاد نفتی به اقتصاد پایدار	فریدی ماسوله، (۱۳۹۵)
دسترسی به منابع مالی را به‌عنوان یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های خط‌مشی‌گذاری عنوان کرده‌اند	از عوامل مهم تأثیرگذار بر سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های خط‌مشی‌گذاری	بهانداری و همکاران (۲۰۲۲)
تأیید اثر مثبت زیرساخت قانونی بر قابلیت‌های سازمان برای نوآوری و توسعه‌ی محصولات جدید، وجود یک نظام متعادل ثبت بر انجام خط‌مشی‌گذاری مؤثر است	قابلیت‌های سازمان برای نوآوری و توسعه‌ی محصولات جدید	نگوین و همکاران (۲۰۲۲)
ابزارهای سیاستی علم، فناوری و نوآوری شامل گزینش‌های رقابتی، مشوق‌های مالیاتی، بورسیه تحصیلی، یارانه دولتی، قانون‌گذاری در زمینه حقوق مالکیت فکری، خدمات مشاوره فنی و تجاری، وام برای افزایش سرمایه‌گذاری	ابزارهای سیاستی علم، فناوری و نوآوری	ژانگ و همکاران (۲۰۲۲)
نیاز به ایجاد و حفظ مزیت‌های رقابتی برای باقی‌ماندن در عرصه‌ی رقابت. هراندازه شدت رقابت در محیط کم‌تر باشد، تمایل به انجام فعالیت‌های خط‌مشی‌گذاری کاهش‌یافته و صرف هزینه در فعالیت‌های خط‌مشی‌گذاری را به‌عنوان اتلاف منابع تلقی خواهد نمود	عامل مهم مؤثر دیگر بر توسعه سبب درآمدی کسب‌وکارها	آیوفه‌امر و همکاران (۲۰۲۱)
تعریف اهداف کلان و میانی، موجودی ابزارهای سیاستی و روابط علی و معلولی، ارزیابی ترکیب سیاستی با معیارهای اثربخشی، قابلیت پذیرش یا پیاده‌سازی، اصلاحات لازم در ترکیب سیاستی، مرحله پیاده‌سازی پایش و ارزیابی مجدد	چارچوب یا فرآیند طراحی بسته سیاستی	سونگ و همکاران (۲۰۲۱)
ابزارهای مالی (نظیر مشوق‌های مالیاتی، گزینش‌های تحقیقاتی) و غیرمالی (نظیر ابزارهای معطوف به توسعه منابع انسانی) برای تحریک سرمایه‌گذاری بخش کسب‌وکار	تحلیل سیاست‌های نوآوری پنج کشور در حال توسعه	یانگ و همکاران (۲۰۲۱)
طیف ابزارهای سیاستی مورد استفاده در کشورهای مختلف بسیار متفاوت است. در برخی کشورها، ابزارهای سیاستی برای حمایت از انجام خط‌مشی‌گذاری در بخش کسب‌وکار شامل قوانین مرتبط با نوآوری نیز می‌شود	مرور ابزارهای سیاستی ارتقای سرمایه‌گذاری در خط‌مشی‌گذاری در کشورهای عضو اتحادیه اروپا	بهوسری و همکاران (۲۰۲۱)
شرکت‌هایی که یارانه مستقیم دریافت می‌کنند با احتمال بیشتری از اعتبار مالیاتی بهره‌مند می‌شوند.	تحلیل مشوق‌های مالیاتی در اسپانیا	ژانگ و همکاران (۲۰۲۱)
ترکیب سیاستی مورد استفاده در این پروژه شامل طرح‌های هزینه‌ای، ابزارهای مالیاتی، طرح‌های حمایت از انرژی‌های تجدید پذیر است.	ارزیابی تأثیرات متقابل بین ابزارهای سیاستی توسعه محصولات نوآورانه	نکوی (۲۰۲۱)
اثربخشی سیاست نوآوری به طراحی و پیاده‌سازی مشوق‌های مالیاتی وابسته است، به نحوه ترکیب این ابزارها در قالب ترکیب‌های سیاستی نیز بستگی دارد	فرآیندهای پیاده‌سازی سیاست‌های دولتی ابزارها و تأثیرات متقابل آنها	پردانا و همکاران (۲۰۲۱)
ترکیبی از ابزارهای سیاستی که بر یکدیگر تأثیر متقابل دارند به‌منظور اثرگذاری بر کمیت و کیفیت سرمایه‌گذاری‌ها در زمینه خط‌مشی‌گذاری در بخش‌های دولتی و خصوصی.	یک ترکیب سیاستی (با هدف سرمایه‌گذاری‌ها در خط‌مشی‌گذاری) ارتقای	ینگ و همکاران (۲۰۲۱)
ترکیب سیاستی به‌صورت ترکیبی از ابزارهای سیاستی است که با یکدیگر تعامل دارند و راه‌حل‌های جامعی برای مسائل و مشکلات مختلف علم، فناوری و نوآوری جستجو می‌کنند.	ارزیابی تأثیرات متقابل بین ابزارهای سیاستی توسعه محصولات نوآورانه	آساموا و همکاران (۲۰۲۱)
مجموعه مرکبی از ابزارهای سیاستی در یک کشور که با یکدیگر در تعامل هستند و نوآوری و خط‌مشی‌گذاری را هدف قرار می‌دهند.	ماهیت در حال تغییر ترکیب‌های سیاستی	لایستین و همکاران (۲۰۲۰)
تأمین مالی توسط دولت تأثیر مثبتی بر توسعه سبب درآمدی دارد مشوق‌های مالیاتی در بخش‌های صنعتی بیشتر شرکت‌ها را به سمت فعالیت‌های کلی و کم‌هزینه علم و فناوری سوق داده است	مطالعه ابزارهای حمایتی دولت که در شانگهای	ژین گانگ و همکاران (۲۰۲۰)
ابزارهای سیاستی مشارکت فعال بخش دولتی را می‌طلبد یا به‌طور دقیق‌تر، توسط بدنه حاکم و به‌منظور رسیدن به اهداف سیاستی معرفی می‌شوند.	ابزارهای سیاستی دولت مجموعه‌ای از تکنیک‌ها	آرچیل و همکاران (۲۰۲۰)

دوو همکاران (۲۰۲۰)	ماهیت در حال تغییر ترکیب‌های سیاستی	روشن نیست یک ترکیب سیاستی با خاصیت مکملی متوریک بین مداخلات سیاستی تا چه اندازه تحقق می‌یابد و حتی در عمل ممکن است ابزارهایی که مکمل به نظر می‌رسند در یک گذار بالقوه غیرقابل پیش‌بینی با یکدیگر تعامل داشته و بر هم تأثیر متقابل بگذارند.
آرمانیوس و همکاران (۲۰۲۰)	تأثیر متقابل بین ابزارهای سیاستی مرتبط با مسائل زیست‌محیطی، انرژی و تغییرات آب و هوایی	مشخصات ابزار، اهداف، محدوده، تنظیمات بازار، انعطاف‌پذیری بازار، تأمین مالی، پارامترهای فناوریانه، زمان‌بندی، پارامترهای انطباق و تنظیمات نهادی را به‌عنوان ابزار ارزیابی تأثیرات متقابل نیز پیشنهاد کرده‌اند.
ماهر و همکاران (۲۰۲۰)	ابزار پشتیبان تصمیم‌گیری در مورد تأثیرات متقابل سیاست‌های انرژی و جوی	اهداف جوی، اهداف انرژی، اهداف مالی، اهداف اقتصادی کلان، اهداف فناوریانه. ترکیب سیاستی طراحی شده بر اساس این مراحل ارزش‌افزوده تأثیرات متقابل را به ازای هر معیار و به‌صورت کلی نشان می‌دهد.
موروسینی و همکاران (۲۰۲۰)	طراحی ترکیب سیاستی در حوزه سیاست‌های حفظ تنوع زیستی	چارچوب سه مرحله‌ای برای ارزیابی ابزارها شامل شناسایی چالش‌ها و بافتار مسئله مربوط به حفاظت از تنوع زیستی. ارزیابی ابزارهای سیاستی در ترکیب سیاستی، نقش مشخص ابزار مربوطه در ترکیب سیاستی برحسب هم‌افزایی‌ها، تعارض‌ها یا توالی موقت
سانر و همکاران (۲۰۱۹)	پشتیبانی مالی در مقیاس بزرگ و در درازمدت را برای انجام خط‌مشی‌گذاری	که حمایت‌ها و مشوق‌های مالی و مالیاتی دولتی نیز می‌توانند تأثیر مهمی بر میزان توسعه سبد درآمدی خط‌مشی‌گذاری شرکتی داشته باشند.
زیاکاس (۲۰۱۹)	مطالعات شناسایی ابزارهای سیاست نوآوری و خط‌مشی‌گذاری	با محور قرار دادن مفهوم نظام نوآوری، طیف ابزارهای سیاستی حمایت از نوآوری و خط‌مشی‌گذاری را بسیار گسترده و مشتمل بر انواع ابزارهای مالی و غیرمالی می‌دانند.
کریستوفرز (۲۰۱۹)	ترکیب ابزارهای سیاستی در حوزه محیط‌زیست و انرژی	تکمیل تحلیل‌های فنی با تحلیل‌های سیاستی، اجرایی و منطق - هماهنگی بین سطوح مختلف اجرایی از مهم‌ترین الزامات یک ترکیب سیاستی بهینه به شمار می‌رود.
السایق و همکاران (۲۰۱۸)	روشی برای رتبه‌بندی کیفی تأثیرات متقابل بین دو ابزار در حوزه انرژی	هرچه دو ابزار سیاستی در شرایط یکسان اجرا تأثیر بیشتری اعمال کنند، اثر یکدیگر را بیشتر کاهش می‌دهند. بسته به یک موقعیت خاص اثر کاهشی جزئی، متوسط یا زیاد است
میخوایلو همکاران (۲۰۱۸)	چارچوبی برای طراحی بسته سیاستی در حوزه حمل‌ونقل	چارچوبی شامل دو بخش: بخش محتوای سیاستی (بستر سیاستی سیاسی، فرهنگی، قانونی، سازمانی، مالی، فنی و دانشی) بخش محتوای سیاستی شامل شش زیر فرآیند
جوی و همکاران (۲۰۱۸)	تحلیل سیاست‌های نوآوری پنج کشور در حال توسعه (سنگاپور، مالزی، آفریقای جنوبی، هند، برزیل)	ابزارهای سیاستی را به دو دسته مالی و غیرمالی تقسیم کرده است. وی همچنین اشاره می‌کند که بر اساس تحلیل ابزارهای مالی (نظیر مشوق‌های مالیاتی، گزنت‌های تحقیقاتی) و غیرمالی (نظیر ابزارهای معطوف به توسعه منابع انسانی)
موناسترولو همکاران (۲۰۱۸)	مطالعه‌ای ابزارهای سیاستی	ابزارهای سیاستی به‌طور کلی به سه دسته اصلی تقسیم می‌شوند: ابزارهای مرتبط با ورودی‌ها - طرف عرضه، طرف تقاضا و محیط.
جوی و همکاران (۲۰۱۸)	اثر بخشی گزنت‌های خط‌مشی‌گذاری برای شرکت‌های کانادایی را که از اعتبارهای مالیاتی خط‌مشی‌گذاری	شرکت‌هایی که دو نوع ابزار سیاستی داشته، محصولات جدیدتر و نوآوری‌های محصولی بیشتری در سطح جهانی تولید کرده‌اند و در تجاری‌سازی نوآوری‌های خود موفق‌تر هستند، در مقایسه با رقبایی که تنها از مشوق‌های مالیاتی خط‌مشی‌گذاری برخوردار بودند.
جوی و همکاران (۲۰۱۸)	عوامل مؤثر بر توسعه سبد درآمدی برای فعالیت‌های خط‌مشی‌گذاری	وضع استانداردها بر حجم فعالیت‌های شرکت‌ها مؤثر است. مکانیسم تأثیرگذاری استانداردها بر میزان توسعه سبد درآمدی مشابه مکانیسم تأثیرگذاری قوانین است.
گانبولد و همکاران (۲۰۱۷)	ارتباط متقابل بین ابزارها و فعالیت‌های خط‌مشی‌گذاری توسعه سبد درآمدی برای	آزآنجایی که ابزارهای سیاستی انعطاف‌پذیر هستند و آن‌ها نوع چهارمی از جنس تأثیر متقابل را پیشنهاد می‌کنند که دویه دو بین ابزارهایی که به‌طور اسمی شبیه هم هستند و در سطح سیاست، حاکمیت، ابعاد جغرافیایی و زمانی وجود دارند.
گارسیا و همکاران (۲۰۱۷)	مدل‌سازی مبتنی بر عامل (ABM) برای توسعه ترکیب ابزارهای سیاستی در حوزه حمل‌ونقل	مزایای متعددی برای استفاده از رویکرد سیستمی و شبیه‌سازی کامپیوتری برای ترکیب کردن ابزارهای سیاستی برشمرده‌اند
هپک - فالك و همکاران (۲۰۰۶)	رابطه‌ی بین خط‌مشی‌گذاری در بخش دولتی و بخش خصوصی	حمایت‌ها و مشوق‌های مالی و مالیاتی دولتی می‌توانند در افزایش خط‌مشی‌گذاری شرکتی تأثیر داشته باشند. به همین ترتیب، یارانه‌های مستقیم برای انجام فعالیت‌های خط‌مشی‌گذاری نیز تأثیر بزرگ و مثبتی در شدت خط‌مشی‌گذاری در کسب‌وکارها دارند.

جدول (۲): دسته‌بندی عوامل مؤثر در سبد درآمدی دولت

عوامل قانونی	راهبردهای توسعه اقتصاد	تغییرات در قوانین مالی و مالیاتی	حقوق مالکیت فکری و معنوی	قوانین حقوقی و قضایی	سیاست‌های تجاری	سیاست‌های حامی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط	نظام قانونی کارآمد
عوامل ساختاری	ساختار جمعیتی	ساختار اقتصادی کشور	ساختار بودجه دولت	تحصیلات و مشارکت زنان	کیفیت و توانمندی بخش بانکی و مالی	وضعیت بازار کار و میزان اشتغال	وضعیت بازار مسکن و قیمت مسکن
	آمار و اطلاعات اقتصادی (تناقضات و فقر اطلاعات منسجم)	دریافت عوارض و ایجاد موانع متعدد در مسیر تولید و اشتغال	عدالت سرزمینی و آمایش سرزمینی	ساختار ناکارآمد شرکت‌های دولتی	شرایط و میزان برگشت مالیاتی	شفافیت و هدفمند یارانه‌های مصرفی	
عوامل بانکی و مالی	نرخ تورم	نرخ بیکاری	نرخ بهره	نرخ ارز	قیمت نفت	قیمت سهام و بورس	میزان بدهی دولت
	میزان تسهیلات و اعتبارات بانکی	میزان مالیات بر درآمد	میزان مالیات بر مصرف	درآمدهای غیرمالی دولت	درآمدهای دولت از منابع طبیعی		
عوامل جهانی و بین‌المللی	تغییرات در دستور کار اجلاس‌های بین‌المللی	تغییرات در روابط بین‌المللی	سیاست‌های مهاجرتی	تحریم‌ها	حجم تجارت خارجی	قوانین و مقررات بین‌المللی	میزان ورود سرمایه‌گذاری خارجی به کشور
عوامل فرهنگی و اجتماعی	اعتماد به نفس و خودباوری	امنیت و ثبات اجتماعی و سیاسی	برون‌گرایی الگوی مصرف و هزینه‌های نامعقول	خود استعماری (تبلیغ کالای خارجی)	مقاصد اقتصادی	تبعیض، رانت خواری و انحصارات مخرب	قانون‌شکنی خطاهای قانونی و ابهامات موجود
	انگیزه برای توسعه	تقاضا برای خدمات دولتی	تغییرات دموگرافیکی در جمعیت	رشد سرطانی توزیع و دلالت واسطه‌گری	قاچاق کالا	نرخ جمعیتی و نرخ مرگ‌ومیر	
عوامل سیاسی	استقلال سیاسی حکومت	تعدد مراکز موازی و شوراهای تصمیم‌گیری	تکثر نهادهای متولی تأمین اجتماعی	توان فکری هیئت حاکم	سیاسی زدگی و بودجه‌نویسی سیاسی	مصرف عایدات نفتی در بنیان‌های غیر توسعه‌ای	فقدان ضابطه‌مندی از نصب مدیران و مقامات ارشد
	کارکرد غیراقتصادی رسانه‌های گردش آزاد و سالم اطلاعات گروهی	گسترش حجم دولت فرار مغزها	ناکارآمدی نظارت و ارزشیابی و فساد اداری	نابسامانی در نظام تصمیم‌سازی	همسویی منافع مردم و دولتمردان	تمرکز منابع در شهرهای بزرگ و تخلیه روستاها	
عوامل زیر بخش‌های	اقتصاد ترافیک	اقتصاد کشاورزی	حجم تجارت خارجی	سهم دولت در رشد اقتصادی	شاخص تولید صنعتی	صنایع نساجی	صنایع مادر (فولاد و برق و خودروسازی)

شکل (۱): موقعیت متغیرهای هدف و متغیرهای ریسک در نمودار

جدول (۳): نحوه امتیازدهی تأثیرات ماتریس متقابل

تأثیر	امتیاز	تأثیر	امتیاز
بدون تأثیر	۰	بدون تأثیر	۰
تأثیر ضعیف مستقیم	+۱	تأثیر ضعیف معکوس	-۱
تأثیر متوسط مستقیم	+۲	تأثیر متوسط معکوس	-۲
تأثیر زیاد مستقیم	+۳	تأثیر زیاد معکوس	-۳

۴- یافته‌ها

در این پژوهش جهت شناسایی متغیرهای اولیه کلان اقتصادی مؤثر بر سبد درآمدی دولت ضمن مطالعه از تحقیقات انجام شده در این حوزه ابتدا به جست‌وجو و انتخاب متخصصان و کارشناسان و مجریان دخیل در حوزه سبد درآمدی دولت پرداخته و بعد از انتخاب آن‌ها، فرایند پرسشگری و استخراج نظرات آن‌ها در رابطه با سبد درآمدی دولت انجام شد. در نهایت بعد از پایش متغیرها، ۸۴ متغیر در قالب ۸ بعد (عوامل قانونی، عوامل فرهنگی و اجتماعی، عوامل و زیر بخش‌های اقتصادی، عوامل جهانی و بین‌المللی، عوامل ساختاری، عوامل بانکی و مالی، عوامل مرتبط با علم و دانش و عوامل سیاسی) به‌عنوان متغیرهای اولیه کلان مؤثر بر سبد درآمدی دولت انتخاب شده‌اند: ۱۰۰ درصد برخوردار بوده که حاکی از روایی بالای پرسشنامه و پاسخ‌های آن است. در ادامه جهت تحلیل کلی محیط سیستم و شناسایی عوامل کلیدی مؤثر، به بررسی پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها و همچنین به بررسی رتبه‌بندی و میزان جابجایی متغیرها پرداخته شده است.

به‌طور کلی ماتریس‌ها و نمودارهای خروجی نرم‌افزار دو نوع‌اند: یکی ماتریس اثرات مستقیم متغیرها (MD۱۲) و نمودارهای مربوطه و دیگری ماتریس روابط غیرمستقیم بین متغیرها (MI۱۳) و نمودارهای مرتبط با آن. در نمودار خروجی اولیه‌ی نرم‌افزار ارتباط مستقیم و درجه اول میان متغیرها نمایش داده می‌شود.

اگر بررسی ارتباطات درجه دوم و سوم و مدنظر باشد، می‌توان ماتریس را به ترتیب به توان دو، سه و ... رساند و نتایج ارتباطات متغیرها در این سطوح نیز نشان داد. موقعیت متغیرها با توجه به میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری در نمودار بیانگر وضعیت آن‌ها در سیستم و نقش آن‌ها در پویایی و تحولات سیستم در آینده است. به‌طور کلی این متغیرها در چهار دسته‌بندی تقسیم می‌شوند.

- متغیرهای تأثیرگذار

- متغیرهای «دوگانه»: الف) متغیرهای «ریسک» ب) متغیرهای «هدف»
- متغیرهای «تأثیرپذیر یا وابسته»
- متغیرهای «مستقل و مستثنا»

¹ Matrix of Direct Influence

² Matrix of Indirect Influence

جدول (۴): عوامل مؤثر بر سبب درآمدی دولت با تکیه بر متغیرهای اولیه کلان اقتصادی

ابعاد	متغیرها
رشد اقتصادی	(۱) راهبردهای توسعه اقتصاد (c36) تغییرات در قوانین مالی و مالیاتی (c52) حقوق مالکیت فکری و معنوی (c60) قوانین حقوقی و قضایی (c04) سیاست‌های تجاری (c05) سیاست‌های حامی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط: (c06) نظام قانونی کارآمد: c19
ایستادگی اقتصادی	(۲) اعتماد به نفس و خودباوری: c20. امنیت و ثبات اجتماعی و سیاسی: c64. برون‌گرایی الگوی مصرف و هزینه‌های نامعقول: c25. خود استعماری (تبلیغ کالای خارجی): c36. مفساد اقتصادی: c02. تبعیض رانت‌خواری و انحصارات مخرب: c51. قانون شکنی خطاهای قانونی و ابهامات موجود: c22. انگیزه برای توسعه: c68. تقاضا برای خدمات دولتی: c21. تغییرات دموگرافیکی در جمعیت: c62. رشد سرطانی توزیع و دلالتی واسطه‌گری: c29. قاچاق کالا: c41. نرخ جمعیتی و نرخ مرگ‌ومیر: c63
بخش‌های زیر	(۳) اقتصاد ترافیک: c75. اقتصاد کشاورزی: c24. سهم دولت در رشد اقتصادی: c39. شاخص تولید صنعتی: c03. صنایع نساجی: c82. صنایع مادر (فولاد و برق و خودروسازی): c72. صنعت لوکوموتیو سازی: c71. عمران و شهرسازی: c55. گاز و پتروشیمی: c23. مناطق آزاد: c44. بخش خدمات: c27. بخش صنعتی: c32. توان بخش خصوصی: c80
تأثیرات بین‌المللی	(۴) تغییرات در دستور کار اجلاس‌های بین‌المللی: c67. تغییرات در روابط بین‌المللی: c07. سیاست‌های مهاجرتی: c28. تحریم‌ها: c08. حجم تجارت خارجی: c01. قوانین و مقررات بین‌المللی: c10. میزان ورود سرمایه‌گذاری خارجی به کشور: c76
عوامل ساختاری	(۵) ساختار جمعیتی: c46. ساختار اقتصادی کشور: c48. ساختار بودجه دولت: c81. تسهیلات و مشارکت زنان: c34. کیفیت و توانمندی بخش بانکی و مالی: c31. وضعیت بازار کار و میزان اشتغال: c37. وضعیت مسکن و قیمت مسکن: c79. آمار و اطلاعات اقتصادی (تناقضات و فقر اطلاعات منسجم): c78. دریافت عوارض و ایجاد موانع متعدد در مسیر تولید و اشتغال: c74. عدالت سرزمینی و آمایش سرزمینی: c53. ساختار ناکارآمد شرکت‌های دولتی: c57. شرایط و میزان برگشت مالیاتی: c45. شفافیت و هدفمند یارانه‌های مصرفی: c40
رشد اقتصادی	(۶) نرخ تورم: c33. نرخ بیکاری: c83. نرخ بهره: c54. نرخ ارز: c13. قیمت نفت: c11. قیمت سهام و بورس: c43. میزان بدهی دولت: c50. میزان تسهیلات و اعتبارات بانکی: c58. میزان مالیات بر درآمد: c73. میزان مالیات بر مصرف: c49. درآمد‌های غیرمالی دولت: c69. درآمد‌های دولت از منابع طبیعی: c84
رشد اقتصادی	(۷) وارداتی بودن نظام آموزشی پژوهشی و فناوری: c12. نهادینه شدن علم واقع‌گرایی در طریقه تصمیم‌گیری: c16. نظام آموزشی پویا: c18. سطح تحصیلات و نیروی کار متخصص: c47. آموزش و پرورش: c56. دانش و فناوری: c70
رشد اقتصادی	(۸) استقلال سیاسی حکومت: c09. تعدد مراکز موازی و شوراها تصمیم‌گیری: c59. تکرار نهادهای متولی تأمین اجتماعی: c14. توان فکری هیئت حاکم: c15. سیاسی زدگی و بودجه‌نویسی سیاسی: c61. مصرف عایدات نفتی در بنیان‌های غیر توسعه‌ای: c30. فقدان ضابطه‌مندی از نصب مدیران و مقامات ارشد: c77. کارکرد غیراقتصادی رسانه‌های گردش آزاد و سالم اطلاعات گروهی: c38. گسترش حجم دولت فرار مغزها: c26. ناکارآمدی نظارت و ارزشیابی و فساد اداری: c42. نابسامانی در نظام تصمیم‌سازی: c17. همسویی منافع مردم و دولتمردان: c66. تمرکز منابع در شهرهای بزرگ و تخلیه روستاها: c65

جدول (۵): تحلیل اولیه داده‌های ماتریس اثرات متقاطع (تأثیرات مستقیم)

شاخص	ابعاد ماتریس	تعداد تکرار	تعداد صفرها
مقدار	۸۴	۴	۱۹۳۷
تعداد یک	تعداد دو	تعداد سه	جمع
۲۵۰۷	۱۷۰۰	۹۱۲	۵۱۱۹
			۷۲/۵۵٪

جدول (۶): درجه مطلوبیت و بهینه‌شدگی ماتریس تأثیرات مستقیم

چرخش	تأثیرگذاری	تأثیرپذیری
۱	۹۶٪	۹۹٪
۲	۱۰۰٪	۱۰۰٪
۳	۱۰۰٪	۱۰۰٪
۴	۱۰۰٪	۱۰۰٪
۵	۱۰۰٪	۱۰۰٪

۴-۱ تحلیل کلی سیستم

بر اساس جدول ۵، ۸۴ متغیر در ۸ بعد به عنوان عوامل مؤثر بر سبب درآمدی دولت با تکیه بر متغیرهای اولیه شناسایی شده است. تعداد متغیرها ابعاد ماتریس ۸۴*۸۴ می‌باشد. با قرار دادن این عوامل در یک ماتریس ۸۴ در ۸۴ تأثیر هر کدام از این عوامل بر یکدیگر توسط وزن دهی به عوامل (از صفر تا ۳) مشخص شد. تمامی عوامل کلان دخیل در سبب درآمدی دولت، همچون سیستمی با عناصر درهم‌تنیده، و به‌صورت یک ساختار، در نظر گرفته می‌شود، و ارتباطات این عوامل با هم موردسنجش قرار می‌گیرد تا عوامل برتر که تأثیرگذاری بیشتری دارند استخراج شوند. از مجموع ۵۱۱۹ رابطه قابل ارزیابی در این ماتریس، ۱۹۳۷ رابطه عدد صفر، ۲۵۰۷ رابطه عدد یک، ۱۷۰۰ رابطه عدد دو و ۹۱۲ رابطه عدد سه بوده است. همچنین ماتریس بر اساس شاخص‌های آماری با ۴ بار چرخش داده‌ها از مطلوبیت و بهینه‌شدگی خلاصه خروجی در ماتریس تأثیرات مستقیم به شرح زیر است:

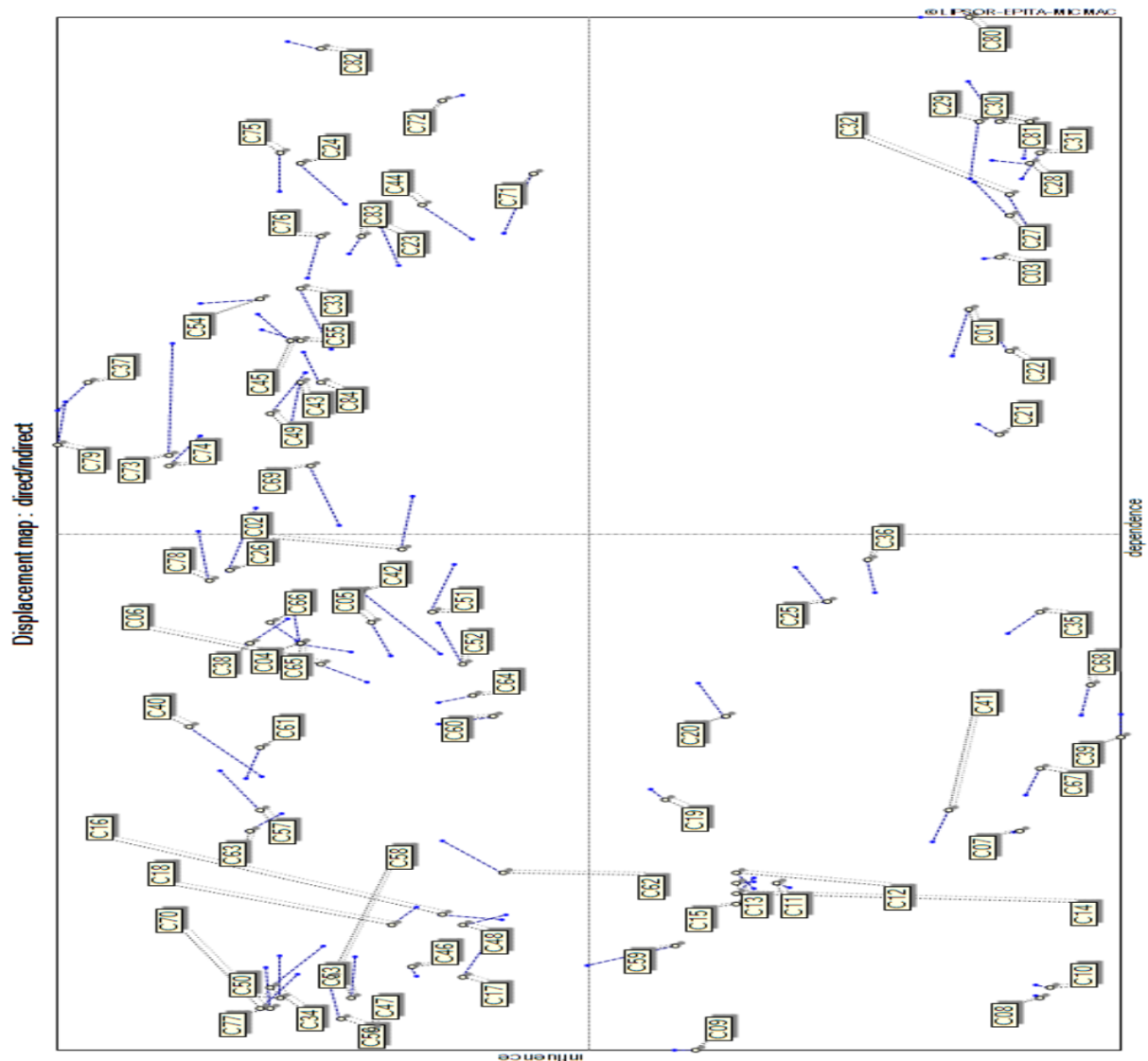
ارزیابی پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها: در حوزه روش تحلیل اثرات متقاطع ساختاری، تحت نرم‌افزار MICMAC درمجموع دو نوع پراکنش تعریف شده است که به نام سیستم‌های پایدار و سیستم‌های ناپایدار معروف هستند. در سیستم‌های پایدار پراکنش متغیرها به صورت L انگلیسی است، یعنی برخی متغیرها دارای تأثیرگذاری بالا و برخی دارای تأثیرپذیری بالا هستند. به عبارت دیگر در روش تحلیل اثرات است:

جدول (۷): تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها تأثیرات غیرمستقیم بالقوه

ستون	سطر	متغیر	N°	ستون	سطر	متغیر	N°
۱۲۳	۱۲۷	قیمت سهام و بورس	۴۳	۱۳۰	۶۱	حجم تجارت خارجی	۱
۱۴۰	۱۱۵	مناطق آزاد	۴۴	۱۰۷	۱۱۷	مقاصد اقتصادی	۲
۱۲۷	۱۲۸	شرایط و میزان برگشت مالیاتی	۴۵	۱۳۵	۵۸	شاخص تولید صنعتی	۳
۶۷	۱۱۶	ساختار جمعیتی	۴۶	۹۸	۱۲۷	قوانین حقوقی و قضایی	۴
۶۱	۱۲۰	سطح تحصيلات و نیروی کار متخصص	۴۷	۱۰۰	۱۲۰	سیاست‌های تجاری	۵
۷۱	۱۱۱	ساختار اقتصادی کشور	۴۸	۹۶	۱۲۵	سیاست‌های حامی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط	۶
۱۲۰	۱۳۰	میزان مالیات بر مصرف	۴۹	۸۰	۵۶	تحریم‌ها	۷
۶۴	۱۲۹	میزان بدهی دولت	۵۰	۶۴	۵۴	تغییرات در روابط بین‌المللی	۸
۱۰۱	۱۱۴	تبعیض، رانت‌خواری و انحصارات مخرب	۵۱	۵۹	۸۸	استقلال سیاسی حکومت	۹
۹۶	۱۱۱	تغییرات در قوانین مالی و مالیاتی	۵۲	۶۵	۵۳	قوانین و مقررات بین‌المللی	۱۰
۶۴	۱۲۲	عدالت سرزمینی و آمایش سرزمینی	۵۳	۷۵	۸۰	قیمت نفت	۱۱
۱۳۱	۱۳۱	نرخ بهره	۵۴	۷۶	۸۴	وارداتی بودن نظام آموزشی پژوهشی و فناوری	۱۲
۱۲۷	۱۲۷	عمران و شهرسازی	۵۵	۷۵	۸۴	نرخ ارز	۱۳
۶۲	۱۲۳	آموزش و پرورش	۵۶	۷۴	۸۴	تکثر نهادهای متولی تأمین اجتماعی	۱۴
۸۲	۱۳۱	ساختار ناآرامی شرکت‌های دولتی	۵۷	۷۳	۸۴	توان فکری هیئت حاکم	۱۵
۶۶	۱۲۴	میزان تسهیلات و اعتبارات بانکی	۵۸	۷۲	۱۱۳	نهادینه شدن علم واقع‌گرایی در طبقه تصمیم‌گیری	۱۶
۶۹	۹۰	تعدد مراکز موازی و شوراها و تصمیم‌گیری	۵۹	۶۶	۱۱۱	تاب‌آزمایی در نظام تصمیم‌سازی	۱۷
۹۱	۱۰۸	حقوق مالکیت فکری و معنوی	۶۰	۷۱	۱۱۸	نظام آموزشی پویا	۱۸
۸۸	۱۳۱	سیاسی‌زدگی و بودجه‌نویسی سیاسی	۶۱	۸۳	۹۱	نظام قانونی کارآمد	۱۹
۷۶	۱۰۷	تغییرات دموگرافیکی در جمعیت	۶۲	۹۱	۸۵	اعتمادبه‌نفس و خودباوری	۲۰
۸۰	۱۳۲	نرخ جمعیتی و نرخ مرگ‌ومیر	۶۳	۱۱۸	۵۸	تقاضا برای خدمات دولتی	۲۱
۹۳	۱۱۰	امنیت و ثبات اجتماعی و سیاسی	۶۴	۱۲۶	۵۷	قانون‌شکنی خطاهای قانونی و ابهامات موجود	۲۲
۹۸	۱۲۷	تمرکز منابع در شهرهای بزرگ و تخلیه روستاها	۶۵	۱۳۸	۱۱۹	گاز و پتروشیمی	۲۳
۱۰۰	۱۳۰	همسویی منافع مردم و دولتمردان	۶۶	۱۴۴	۱۲۷	اقتصاد کشاورزی	۲۴
۸۶	۵۴	تغییرات در دستور کار اجلاس‌های بین‌المللی	۶۷	۱۰۲	۷۵	برون‌گرایی الگوی مصرف و هزینه‌های نامعقول	۲۵
۹۴	۴۹	انگیزه برای توسعه	۶۸	۱۰۵	۱۳۴	گسترش حجم دولت فرار مغزها	۲۶
۱۱۵	۱۲۶	درآمدهای غیرمالی دولت	۶۹	۱۳۹	۵۷	بخش خدمات	۲۷
۶۳	۱۳۱	دانش و فناوری	۷۰	۱۴۴	۵۵	سیاست‌های مهاجرتی	۲۸
۱۴۳	۱۰۴	صنعت لوکوموتیو سازی	۷۱	۱۴۸	۶۰	رشد سرطانی توزیع و دلالت واسطه‌گری	۲۹
۱۵۰	۱۱۳	صنایع مادر (فولاد و برق و خودروسازی)	۷۲	۱۴۸	۵۵	مصرف عایدات نفتی در بنیان‌های غیر توسعه‌ای	۳۰
۱۱۶	۱۴۰	میزان مالیات بر درآمد	۷۳	۱۴۵	۵۴	کیفیت و توانمندی بخش بانکی و مالی	۳۱
۱۱۵	۱۴۰	دریافت عوارض و ایجاد موانع متعدد در مسیر تولید و اشتغال	۷۴	۱۴۱	۵۷	بخش صنعتی	۳۲
۱۴۵	۱۲۹	اقتصاد ترافیک	۷۵	۱۳۲	۱۲۷	نرخ تورم	۳۳
۱۳۷	۱۲۵	میزان ورود سرمایه‌گذاری خارجی به کشور	۷۶	۶۵	۱۳۰	تحصیلات و مشارکت زنان	۳۴
۶۳	۱۳۰	فقدان ضابطه‌مندی از نصب مدیران و مقامات ارشد	۷۷	۱۰۱	۵۴	راهبردهای توسعه اقتصاد	۳۵
۱۰۴	۱۳۶	آمار و اطلاعات اقتصادی (تناقضات و فقر اطلاعات منسجم)	۷۸	۱۰۶	۷۱	خود استعماری (تبلیغ کالای خارجی)	۳۶
۱۱۷	۱۵۱	وضعیت بازار مسکن و قیمت مسکن	۷۹	۱۲۳	۱۴۸	وضعیت بازار کار و میزان اشتغال و بیکاری	۳۷

۱۵۸	۶۱	توان بخش خصوصی	۸۰	۹۸	۱۳۲	کارکرد غیراقتصادی رسانه‌های گردش آزاد و سالم اطلاعات گروهی	۳۸
۱۴۸	۵۸	ساختار بودجه دولت	۸۱	۸۹	۴۶	سهم دولت در رشد اقتصادی	۳۹
۱۵۵	۱۲۵	صنایع نساجی	۸۲	۹۰	۱۳۸	شفافیت و هدفمند پارانه‌های مصرفی	۴۰
۱۳۷	۱۲۱	نرخ بیکاری	۸۳	۸۲	۶۳	قاچاق کالا	۴۱
۱۲۳	۱۲۵	درآمدهای دولت از منابع طبیعی	۸۴	۱۰۳	۱۲۱	ناکارآمدی نظارت و ارزشیابی و فساد اداری	۴۲

در این جدول مقدار سطر بیانگر میزان تأثیرگذاری و مقدار ستون نشان‌دهنده تأثیرپذیری متغیر است.

شکل (۲): نمودار تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم و غیرمستقیم متغیرها

خلاصه خروجی در ماتریس تأثیرات غیرمستقیم بالقوه به شرح شکل ۲ است. بر این اساس دسته‌بندی متغیرهای مستقل عبارت هستند :

جدول (۸): تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها تأثیرات غیرمستقیم بالقوه

متغیرهای مستقل		متغیرهای تأثیرگذار		ادامه متغیرهای تأثیرگذار		متغیرهای تأثیرپذیر		متغیرهای استراتژیک	
متغیر	کد	متغیر	کد	متغیر	کد	متغیر	کد	متغیر	کد
تحریم‌ها	c08	قوانین حقوقی و قضایی	c04	سیاسی زندگی و بودجه‌نویسی سیاسی	c61	حجم تجارت خارجی	c01	گاز و پتروشیمی	c23
تغییرات در روابط بین‌المللی	c07	سیاست‌های تجاری	c05	تغییرات دموگرافیکی در جمعیت	c62	حجم تجارت خارجی	c01	اقتصاد کشاورزی	c24
استقلال سیاسی حکومت	c09	سیاست‌های حامی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط	c06	نرخ جمعیتی و نرخ مرگ‌ومیر	c63	شاخص تولید صنعتی	c03	نرخ تورم	c33
قوانین و مقررات بین‌المللی	c10	تکثر نهادهای متولی تأمین اجتماعی	c14	امنیت و ثبات اجتماعی و سیاسی	c64	تقاضا برای خدمات دولتی	c21	وضعیت بازار کار و میزان اشتغال	c37
قیمت نفت	c11	نهادینه شدن علم واقع‌گرایی در طبقه تصمیم‌گیری	c16	تمرکز منابع در شهرهای بزرگ و تخلیه روستاها	c65	قانون‌شکنی خطاهای قانونی و ابهامات موجود	c22	قیمت سهام و بورس	c43
وارداتی بودن نظام آموزشی پژوهشی و فناوری	c12	نابسامانی در نظام تصمیم‌سازی	c17	همسویی منافع مردم و دولتمردان	c66	بخش خدمات	c27	مناطق آزاد	c44
نرخ ارز	c13	نظام آموزشی پویا	c18	دانش و فناوری	c70	سیاست‌های مهاجرتی	c28	شرایط و میزان برگشت مالیاتی	c45
توان فکری هیئت حاکم	c15	گسترش حجم دولت فرار مغزها	c26	عدالت سرزمینی و آمایش سرزمینی	c53	رشد سرطانی توزیع و دلالتی واسطه‌گری	c29	میزان مالیات بر مصرف	c49
نظام قانونی کارآمد	c19	تحصیلات و مشارکت زنان	c34	فقدان ضابطه‌مندی از نصب مدیران و مقامات ارشد	c77	مصرف عایدات نفتی در بنیان‌های غیر توسعه‌ای	c30	نرخ بهره	c54
اعتماد به نفس و خودباوری	c20	کارکرد غیراقتصادی رسانه‌های گردش آزاد و سالم اطلاعات گروهی	c38	آمار و اطلاعات اقتصادی (تناقضات و فقر اطلاعات منسجم)	c78	کیفیت و توانمندی بخش بانکی و مالی	c31	درآمدهای غیرمالی دولت	c69
برون‌گرایی الگوی مصرف و هزینه‌های نامعقول	c25	ناکارآمدی نظارت و ارزشیابی و فساد اداری	c42	مفاسد اقتصادی	c02	بخش صنعتی	c32	صنعت لوکوموتیو سازی	c71
راهبردهای توسعه اقتصاد	c35	ساختار جمعیتی	c46	شفافیت و هدفمند یارانه‌های مصرفی	c40	توان بخش خصوصی	c80	صنایع مادر (فولاد و برق و خودروسازی)	c72
خود استعماری (تبلیغ کالای خارجی)	c36	سطح تحصیلات و نیروی کار متخصص	c47			ساختار بودجه دولت	c81	میزان مالیات بر درآمد	c73
سهم دولت در رشد اقتصادی	c39	ساختار اقتصادی کشور	c48					دریافت عوارض و ایجاد موانع متعدد در مسیر تولید	c74
فاچاق کالا	c41	میزان بدهی دولت	c50					اقتصاد ترافیک	c75
تعدد مراکز موازی و شوراهای تصمیم‌گیری	c59	تبعیض، رانت‌خواری و انحصارات مخرب	c51					میزان ورود سرمایه‌گذاری خارجی به کشور	c76
تغییرات در دستور کار اجلاس‌های بین‌المللی	c67	تغییرات در قوانین مالی و مالیاتی	c52					وضعیت بازار مسکن و قیمت مسکن	c79
انگیزه برای توسعه	c68	آموزش و پرورش	c56					صنایع نساجی	c82
		ساختار ناکارآمد شرکت‌های دولتی	c57					عمران و شهرسازی	c55
		تسهیلات و اعتبارات بانکی	c58					نرخ بیکاری	c83
		حقوق مالکیت فکری و معنوی	c60					درآمدهای دولت از منابع طبیعی	c84

۴-۲ تدوین سناریوهای توسعه سبد درآمدی دولت

پس از مشخص شدن متغیرهای استراتژیک (پیشران‌ها) ۶۳ وضعیت محتمل برای ۲۱ عامل پیشران طراحی گردیده است. تعداد وضعیت‌های محتمل هر عامل بر اساس میزان پیچیدگی شرایط ۳ حالت در نظر گرفته شده است. با طراحی وضعیت‌ها و تهیه ماتریس متقاطع ۶۳*۶۳ مجدداً همانند مرحله قبل در تعیین عوامل کلیدی، پرسشنامه‌ای تهیه و در اختیار خبرگان قرار گرفت. خبرگان با طرح این سؤال که "اگر هر یک از وضعیت‌های ممکن اتفاق بیفتد چه تأثیری بر وقوع و یا

عدم وقوع سایر وضعیت‌ها خواهد داشت؟" به تکمیل پرسشنامه بر اساس وزن دهی بین ۳ تا ۳- میزان تأثیرگذاری هر کدام از وضعیت‌ها را بر سیستم مشخص کردند. با استفاده از وزن‌هایی که خبرگان به وضعیت‌ها داده‌اند، استفاده از نرم‌افزار سناریوویزارد فراهم گردید. نتایج حاکی است که نرم‌افزار ۵۲۶۳ سناریو را با احتمال ضعیف نشان می‌دهد، فلذا از یک طرف اعتماد به سناریوی ضعیف غیرمنطقی باشد و از طرف دیگر پرداختن به ۵۲۶۳ سناریو و سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی برای آن‌ها تقریباً کاری غیرعملی، غیرممکن و غیرمنطقی می‌باشد. بنابراین سناریوهای منطقی با سازگاری ۱ که این فاصله یک درواقع گسترش پهنه سناریوهای قوی به اندازه یک واحد به سمت سناریوهای ضعیف است. بر اساس داده‌های وارد شده پرسشنامه و تحلیل آن، تعداد ۱۴ سناریو محتمل و قابل قبول توسط نرم‌افزار ارائه گردید که در ادامه به آن پرداخته می‌شود.

۴-۲-۱ سناریو اول: بهبود شرایط کلی با چالش‌های نرخ بهره

در این سناریو، شرایط اقتصادی کشور با محوریت بهبود وضعیت صنایع مختلف و افزایش درآمدهای دولتی از منابع غیرمالی بررسی شده است. هدف این سناریو، تدوین خط‌مشی‌های مناسب برای توسعه سبد درآمدی دولت با تأکید بر بهبود شرایط اقتصادی و بهره‌برداری بهینه از منابع موجود است. در این سناریو به افزایش نرخ بهره به عنوان عامل چالش‌زا می‌پردازد. هدف تحلیل این است که تأثیرات این وضعیت بر روی بخش‌های مختلف اقتصاد و مشکلات ناشی از افزایش نرخ بهره را شبیه‌سازی کند. در این سناریو، بسیاری از بخش‌ها از جمله صنایع مادر، گاز و پتروشیمی، قیمت سهام و بورس، وضعیت بازار مسکن، و وضعیت بازار کار در شرایط بهبود یافته است، درآمدهای دولت از منابع طبیعی، درآمدهای غیرمالی دولت، و صنایع نساجی در وضعیت ثبات یا افزایش قرار دارند. و نرخ بهره در این سناریو افزایش یافته است، که با بسیاری از بهبودهای دیگر تناقض دارد.

بهبود در بخش‌هایی چون گاز و پتروشیمی، وضعیت بازار مسکن، و وضعیت بازار کار می‌تواند نشان‌دهنده پیشرفت و رشد پایدار باشد، افزایش نرخ بهره ممکن است منجر به افزایش هزینه‌های تأمین مالی برای کسب و کارها و کاهش سرمایه‌گذاری‌های جدید شود. این مسئله می‌تواند با بهبود شرایط در سایر بخش‌ها تضاد ایجاد کند. و وضعیت ثابت در درآمدهای غیرمالی دولت و صنایع نساجی به معنای ناتوانی در پاسخ به

تغییرات بزرگ اقتصادی است و ممکن است در بلندمدت باعث ایجاد مشکلاتی شود. خط‌مشی‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

مدیریت نرخ بهره

حفظ و تقویت بهبود در بخش‌های کلیدی

بررسی و اصلاح سیاست‌های مالیاتی

پشتیبانی از صنایع باثبات

نتیجه‌گیری: این سناریو به تحلیل وضعیت اقتصادی با تأکید بر بهبود در اکثر بخش‌ها و چالش‌های ناشی از افزایش نرخ بهره می‌پردازد. بر اساس این تحلیل، باید تلاش شود تا با مدیریت صحیح نرخ بهره و تقویت بخش‌های کلیدی، بهبودهای اقتصادی حفظ شود و مشکلات ناشی از افزایش نرخ بهره به حداقل برسد. این رویکرد به تقویت پایدار اقتصاد و کاهش تأثیرات منفی تغییرات نرخ بهره کمک خواهد کرد. این سناریو نشان‌دهنده اهمیت تدوین خط‌مشی‌های جامع و هماهنگ برای توسعه سبد درآمدی دولت است. با بهبود شرایط صنایع کلیدی، کاهش نرخ بیکاری، افزایش درآمدهای غیرمالی و بهبود بازار مسکن، دولت می‌تواند به اهداف اقتصادی خود دست یابد و رشد پایدار و بلندمدتی را برای کشور فراهم کند.

۴-۲-۲ سناریو دوم: مدیریت چالش‌های اقتصادی و بهبود درآمدهای

دولت در شرایط ثبات نرخ بهره

در این سناریو، دولت با چالش‌های مختلف اقتصادی روبرو است که نیاز به تدوین خط‌مشی‌های دقیق و هماهنگ برای توسعه سبد درآمدی خود دارد. با وجود بهبود در بسیاری از بخش‌های اقتصادی، ثبات نرخ بهره می‌تواند به عنوان یک عامل محدودکننده در جذب سرمایه‌های جدید و تحریک رشد اقتصادی عمل کند. هدف این سناریو، شناسایی راهکارهایی است که دولت بتواند در شرایط پیچیده اقتصادی، با استفاده از پتانسیل‌های موجود، درآمدهای خود را افزایش دهد. این سناریو به تحلیل وضعیت اقتصادی با تمرکز بر بهبود شرایط در اکثر بخش‌ها و تثبیت نرخ بهره می‌پردازد. هدف از این تحلیل بررسی تأثیرات این وضعیت بر بخش‌های مختلف و ارزیابی تعارضات و هم‌سویی‌های موجود است. در این سناریو، بسیاری از بخش‌ها شامل گاز و پتروشیمی، اقتصاد کشاورزی، وضعیت بازار کار، قیمت سهام و بورس، و وضعیت بازار مسکن در شرایط بهبود یافته است، نرخ بهره در وضعیت ثبات قرار دارد که ممکن است تأثیر مستقیمی بر وضعیت اقتصادی داشته باشد و درآمدهای غیرمالی دولت و درآمدهای دولت از منابع طبیعی در حال افزایش هستند. بر اساس این سناریو سیاست‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- حفظ ثبات نرخ بهره.

- حمایت از تولید و اشتغال

- پشتیبانی از بخش‌های آسیب‌پذیر

نتیجه‌گیری: این سناریو نشان‌دهنده بهبود شرایط اقتصادی در بسیاری از بخش‌ها و ثبات در نرخ بهره است. بهبود کلی وضعیت اقتصادی و ثبات نرخ بهره می‌تواند به تقویت پایدار اقتصاد کمک کند، درحالی‌که تضعیف شرایط در برخی بخش‌ها نیاز به توجه و اصلاح دارد. برای دستیابی به

مختلف اقتصادی باید با توجه به چالش‌های خاص هر بخش و با استفاده از مشوق‌ها و تسهیلات مناسب همراه باشد. در نهایت، دولت با مدیریت منابع طبیعی و توسعه زیرساخت‌های لازم، می‌تواند به اهداف خود در زمینه افزایش درآمدها و رشد پایدار اقتصادی دست یابد

رشد پایدار، لازم است که سیاست‌های حمایتی و اصلاحی تدوین و اجرا شوند تا تضادهای و مشکلات موجود کاهش یابد. در این سناریو، دولت با اتخاذ سیاست‌های دقیق و منسجم، می‌تواند در شرایطی که نرخ بهره ثابت است، به توسعه سبد درآمدی خود بپردازد. بهبود در بخش‌های

Scenario No. 1	Scenario No. 2	Scenario No. 3	Scenario No. 4	Scenario No. 5	Scenario No. 6	Scenario No. 7	Scenario No. 8	Scenario No. 9	Scenario No. 10	Scenario No. 11	Scenario No. 12	Scenario No. 13	Scenario No. 14
Gas and petrochemicals: improvement of conditions													
Agricultural economics: improvement of conditions													Agricultural economics: Consistency
Inflation: Decrease													
The state of the labor market and the level of employment and unemployment: improvement of conditions													
Stock price and stock exchange: improvement of conditions													
Free Zones: improvement of conditions													
Conditions and amount of tax return: improvement of conditions													
Amount of tax on consumption: improvement of conditions													Amount of tax on consumption: Consistency
Interest rate: Increase	Interest rate: Consistency	Interest rate: Decrease	Interest rate: Increase	Interest rate: Consistency	Interest rate: Decrease		Interest rate: Consistency	Interest rate: Decrease	Interest rate: Consistency	Interest rate: Decrease		Interest rate: Increase	Interest rate: Decrease
Non-financial revenues of the government: Increase					Non-financial revenues of the government: Consistency		Non-financial revenues of the government: Increase				Non-financial revenues of the government: Consistency		
Locomotive industry: improvement of conditions													
Mother industries (steel and electricity and automobile manufacturing): improvement of conditions													
The amount of income tax: improvement of conditions													The amount of income tax: Consistency
Receiving taxes and creating many obstacles in the way of production and employment: Weakening of current conditions													
Traffic economy: improvement of conditions													
The amount of foreign investment entering the country: improvement of conditions													
Housing market situation and housing prices: improvement of conditions													
Textile industries: improvement of conditions		Textile industries: Consistency				Textile industries: improvement of conditions		Textile industries: Consistency					
Construction and urban development: improvement of conditions													
Unemployment rate: Decrease													
Government revenues from natural resources: increase							Government revenues from natural resources: Consistency						

شکل (۳): جمع‌بندی تمام سناریوها در یک نمای کلی

جدول (۹): جمع‌بندی تمام سناریوها در یک نمای کلی

	سناریو ۱	سناریو ۲	سناریو ۳	سناریو ۴	سناریو ۵	سناریو ۶	سناریو ۷	سناریو ۸	سناریو ۹	سناریو ۱۰	سناریو ۱۱	سناریو ۱۲	سناریو ۱۳	سناریو ۱۴
گاز و پتروشیمی:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط
اقتصاد کشاورزی:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	ثبات
تورم:	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش
ضعیت بازار کار و میزان اشتغال :	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط
قیمت سهام و بورس:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط
مناطق آزاد:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط
شرایط و میزان اظهارانامه مالیاتی:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط
میزان مالیات بر مصرف:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	ثبات
نرخ بهره:	افزایش	ثبات	کاهش	افزایش	ثبات	کاهش	کاهش	ثبات	ثبات	کاهش	کاهش	افزایش	افزایش	کاهش
درآمدهای غیرمالی دولت:	افزایش	افزایش	افزایش	افزایش	افزایش	ثبات	افزایش	افزایش	افزایش	افزایش	افزایش	ثبات	ثبات	ثبات
صنعت لوکوموتیو:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط
صنایع مادر (فولاد و برق و خودروسازی):	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط
میزان مالیات بر درآمد:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	ثبات
دریافت عوارض و ایجاد موانع متعدد در مسیر تولید و اشتغال:	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی	تضعیف شرایط فعلی
اقتصاد ترافیکی:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط
میزان سرمایه‌گذاری خارجی ورودی به کشور:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط
وضعیت بازار مسکن و قیمت مسکن:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط
صنایع نساجی:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	ثبات	ثبات	بهبود شرایط	ثبات	ثبات	ثبات	ثبات	ثبات	ثبات	ثبات	ثبات
ساخت‌وساز و توسعه شهری:	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط	بهبود شرایط
نرخ بیکاری:	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش	کاهش
درآمدهای دولت از منابع طبیعی:	افزایش	افزایش	افزایش	افزایش	افزایش	ثبات	افزایش	ثبات	ثبات	ثبات	ثبات	ثبات	ثبات	ثبات

۴-۳ سناریو سوم: هماهنگی اقتصادی برای توسعه پایدار و افزایش درآمدهای دولت (بهبود کلی شرایط اقتصادی با کاهش نرخ بهره)

این سناریو بر اساس مجموعه‌ای از فرضیات سازگار و تقویت‌کننده شکل گرفته است که نشان می‌دهد اقتصاد کشور در مسیر بهبود قرار دارد. تمامی توصیف‌گرها در جهت حمایت از یکدیگر عمل می‌کنند، و این هم‌افزایی منجر به بهبود شرایط کلی اقتصادی و افزایش درآمدهای دولت می‌شود. هدف این سناریو، ارائه راهکارهایی برای توسعه پایدار سبد درآمدی دولت با بهره‌گیری از شرایط مطلوب اقتصادی است. این سناریو به بررسی وضعیت اقتصادی با تمرکز بر بهبود شرایط در بسیاری از بخش‌ها و کاهش نرخ بهره می‌پردازد. تحلیل شامل بررسی تعاملات و تأثیرات متقابل عناصر مختلف سناریو است. در این سناریو، در اکثر بخش‌ها شامل گاز و پتروشیمی، اقتصاد کشاورزی، وضعیت بازار کار، قیمت سهام و بورس، و وضعیت بازار مسکن، بهبود مشاهده می‌شود، نرخ بهره کاهش یافته که می‌تواند به کاهش هزینه‌های تأمین مالی و تسهیل سرمایه‌گذاری‌ها کمک کند، درآمدهای غیرمالی دولت و درآمدهای دولت از منابع طبیعی در حال افزایش است، دریافت مالیات و موانع بر سر راه تولید و اشتغال در وضعیت تضعیف شده است.

در نتیجه سناریو بسیاری از بخش‌ها از جمله گاز و پتروشیمی، اقتصاد کشاورزی، صنایع مادر، و وضعیت بازار مسکن در شرایط بهبود یافته‌اند. این بهبودها می‌تواند نشان‌دهنده رشد پایدار اقتصادی و افزایش فعالیت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری باشد، کاهش نرخ بهره می‌تواند به تسهیل تأمین مالی برای کسب‌وکارها و افزایش سرمایه‌گذاری‌های جدید کمک کند. این موضوع با بهبود شرایط در بخش‌های مختلف هماهنگ است، افزایش درآمدهای غیرمالی دولت و درآمدهای دولت از منابع طبیعی ممکن است به تقویت مالی دولت و تأمین بودجه برای پروژه‌های توسعه‌ای کمک کند و تضعیف شرایط در دریافت مالیات و موانع بر سر راه تولید و اشتغال ممکن است با بهبود کلی در سایر بخش‌ها تضاد داشته باشد. نیاز به اصلاحات در سیاست‌های مالی و کاهش موانع برای تقویت تولید و اشتغال وجود دارد. بر اساس این سناریو سیاست‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- ادامه کاهش نرخ بهره

- اصلاح سیاست‌های مالیاتی

- حمایت از بخش‌های آسیب‌پذیر

نتیجه‌گیری: سناریوی ارائه شده نشان‌دهنده بهبود شرایط در اکثر بخش‌ها و کاهش نرخ بهره است که می‌تواند به تقویت اقتصادی پایدار کمک کند. افزایش درآمدهای دولت و بهبود در بخش‌های مختلف نشان‌دهنده یک رشد اقتصادی پایدار است، درحالی‌که تضعیف شرایط در برخی بخش‌ها نیاز به توجه و اصلاح دارد. برای دستیابی به اهداف بلندمدت اقتصادی، لازم است که سیاست‌های حمایتی و اصلاحی به‌دقت تدوین و اجرا شوند. این سناریو نشان می‌دهد که با هماهنگی و هم‌افزایی بین بخش‌های مختلف اقتصادی، دولت می‌تواند از شرایط بهبود یافته برای توسعه پایدار سبد درآمدی خود بهره‌برداری کند. کاهش نرخ بهره،

افزایش درآمدهای غیرمالی، بهبود شرایط بازار کار و کاهش نرخ بیکاری، همه عواملی هستند که می‌توانند به تقویت اقتصاد کشور و افزایش درآمدهای دولت منجر شوند. دولت باید با اجرای سیاست‌های مناسب، از این شرایط برای ایجاد رشد پایدار و افزایش رفاه عمومی بهره‌برداری کند.

۴-۴ سناریو چهارم: افزایش نرخ بهره با بهبود شرایط در سایر بخش‌ها

این سناریو به بررسی وضعیت پیچیده و تا حدی ناسازگار اقتصادی می‌پردازد که دولت با آن مواجه است. در این شرایط، برخی از عوامل اقتصادی بهبود یافته‌اند، درحالی‌که افزایش نرخ بهره و ثبات در صنایع نساجی چالش‌های جدیدی را پیش روی سیاست‌گذاران قرار داده است. هدف این سناریو، تدوین خط‌مشی‌هایی است که به دولت کمک کند تا در این محیط متناقض، سبد درآمدی خود را بهینه‌سازی کند. این سناریو به بررسی تأثیر افزایش نرخ بهره در کنار بهبود شرایط در بخش‌های مختلف اقتصادی می‌پردازد. تحلیل شامل بررسی سازگاری و تعاملات بین عناصر مختلف سناریو است. در این سناریو، در بخش‌های گاز و پتروشیمی، اقتصاد کشاورزی، وضعیت بازار کار و میزان اشتغال، قیمت سهام و بورس، مناطق آزاد، شرایط و میزان اظهارنامه مالیاتی، میزان مالیات بر مصرف، صنعت لوکوموتیو، صنایع مادر، اقتصاد ترافیک، میزان سرمایه‌گذاری خارجی، وضعیت بازار مسکن، ساخت‌وساز و توسعه شهری، و صنایع نساجی بهبود مشاهده می‌شود. وضعیت صنایع نساجی تغییر نمی‌کند و به ثبات می‌رسد، نرخ بهره افزایش یافته که می‌تواند هزینه‌های تأمین مالی را بالا ببرد و بر فعالیت‌های اقتصادی تأثیر بگذارد در نتیجه سناریو درآمدهای غیرمالی دولت و درآمدهای دولت از منابع طبیعی در حال افزایش است، دریافت مالیات و ایجاد موانع بر سر راه تولید و اشتغال تضعیف شده است و بهبود شرایط در بخش‌های مختلف، نشان‌دهنده یک رشد پایدار در اکثر زمینه‌ها است. این بهبودها می‌تواند ناشی از سیاست‌های مناسب اقتصادی و افزایش فعالیت‌های تجاری و سرمایه‌گذاری باشد. بر اساس این سناریو سیاست‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- مدیریت افزایش نرخ بهره

- حمایت از بخش‌های آسیب‌پذیر

- بهبود سیاست‌های مالیاتی

نتیجه‌گیری: سناریوی ارائه شده نشان‌دهنده بهبود شرایط در اکثر بخش‌ها به همراه افزایش نرخ بهره است. افزایش نرخ بهره می‌تواند به افزایش هزینه‌های تأمین مالی و تأثیرات منفی در برخی بخش‌ها منجر شود. برای دستیابی به یک رشد پایدار و کاهش تأثیرات منفی، لازم است که سیاست‌های پولی و مالی به‌دقت مدیریت شده و اقدامات حمایتی برای بخش‌های آسیب‌پذیر در نظر گرفته شود. این سناریو نشان می‌دهد که دولت با یک محیط اقتصادی پیچیده و ناسازگار روبرو است. افزایش نرخ بهره و ثبات در صنایع نساجی چالش‌های مهمی هستند که نیاز به مدیریت هوشمندانه دارند. دولت باید با توجه به بهبود شرایط در بسیاری از بخش‌ها، از این فرصت‌ها برای افزایش درآمدهای خود استفاده کند و درعین حال، با تدابیر مناسب، تأثیرات منفی افزایش نرخ بهره و مشکلات

صنایع تحت فشار را کاهش دهد. تدوین خط‌مشی‌های هوشمند و متناسب با شرایط موجود، کلید موفقیت در این محیط اقتصادی چالش‌برانگیز خواهد بود.

۴-۵ سناریو پنجم: مدیریت تضادها در سیاست‌گذاری اقتصادی

در این سناریو، دولت با مجموعه‌ای از شرایط اقتصادی متناقض مواجه است که در آن بهبودهای قابل‌توجهی در بسیاری از بخش‌ها رخ داده است، اما نرخ بهره ثابت و وضعیت غیرمتحرک صنایع نساجی چالش‌هایی را ایجاد کرده‌اند. در این محیط اقتصادی متناقض، دولت باید استراتژی‌های سیاست‌گذاری را تدوین کند که به تقویت سبد درآمدی و مدیریت این تضادها کمک کند. این سناریو به بررسی وضعیت اقتصادی در شرایطی می‌پردازد که نرخ بهره ثابت است، درحالی‌که بسیاری از بخش‌های دیگر بهبود یافته‌اند. هدف از تحلیل، شناسایی تعاملات و سازگاری‌های مختلف در این شرایط است.

عناصر سناریو شامل بهبود شرایط در متغیرهای: گاز و پتروشیمی، اقتصاد کشاورزی، وضعیت بازار کار و میزان اشتغال، قیمت سهام و بورس، مناطق آزاد، شرایط و میزان اظهارنامه مالیاتی، میزان مالیات بر مصرف، صنعت لوکوموتیو، صنایع مادر (فولاد و برق و خودروسازی)، اقتصاد ترافیک، میزان سرمایه‌گذاری خارجی ورودی به کشور، وضعیت بازار مسکن و قیمت مسکن و ساخت‌وساز و توسعه شهری، ثبات: در متغیر صنایع نساجی افزایش: درآمدهای غیرمالی دولت و درآمدهای دولت از منابع طبیعی و تضعیف شرایط فعلی: در متغیر دریافت مالیات و ایجاد موانع فراوان بر سر راه تولید و اشتغال همچنین کاهش تورم و نرخ بیکاری است. در این سناریو، بهبود در اکثر بخش‌های اقتصادی نشان‌دهنده رشد پایدار و بهبود در عملکردهای اقتصادی مختلف است، ثبات در نرخ بهره به معنای عدم تغییر در هزینه‌های تأمین مالی است. این می‌تواند به ثبات در تصمیمات سرمایه‌گذاری و مالی کمک کند و تأثیر مثبتی بر روی بخش‌های مختلف داشته باشد و افزایش درآمدهای غیرمالی دولت و درآمدهای دولت از منابع طبیعی می‌تواند به تقویت توان مالی دولت و بهبود ظرفیت‌های مالی برای سرمایه‌گذاری‌های عمومی و پروژه‌های توسعه‌ای کمک کند. بر اساس این سناریو خط‌مشی‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- مدیریت مالیاتی

- حمایت از بخش‌های آسیب‌پذیر

- تقویت سیاست‌های سرمایه‌گذاری

نتیجه‌گیری: سناریوی ارائه شده نشان‌دهنده وضعیت اقتصادی پایدار با نرخ بهره ثابت و بهبود شرایط در اکثر بخش‌ها است. ثبات نرخ بهره می‌تواند به پیش‌بینی پذیری در تصمیمات اقتصادی کمک کند. برای بهره‌برداری بهینه از این وضعیت، لازم است که سیاست‌های مالیاتی و حمایت‌های اقتصادی به‌دقت طراحی شده و به اجرا درآیند تا از رشد پایدار و تقویت بخش‌های اقتصادی اطمینان حاصل شود.

۴-۶ سناریو ششم: توسعه پایدار سبد درآمدی دولت از طریق تقویت

بخش‌های تولیدی و کاهش وابستگی به منابع غیر پایدار

در این سناریو، تمرکز بر تقویت منابع درآمدی دولت و کاهش وابستگی به منابع غیر پایدار مانند نفت و گاز خواهد بود. در این سناریو، دولت با توجه به وضعیت فعلی و پیش‌بینی‌های اقتصادی، اقدام به تدوین خط‌مشی‌هایی می‌کند که هدف اصلی آن‌ها توسعه سبد درآمدی دولت به‌صورت پایدار است. این خط‌مشی‌ها بر اساس تجزیه و تحلیل عناصر کلیدی اقتصادی، اجتماعی و مالی تدوین شده‌اند. در این سناریو، بهبود شرایط در این بخش نشان‌دهنده افزایش درآمدهای دولت از این صنعت است. این وضعیت پایدار بوده و همچنان به‌عنوان یکی از منابع اصلی درآمدی باقی خواهد ماند، بهبود شرایط در اقتصاد کشاورزی نیز می‌تواند به افزایش درآمدهای مالیاتی دولت از طریق توسعه و تقویت این صنعت منجر شود. در نتیجه سناریو کاهش تورم و نرخ بهره می‌تواند منجر به افزایش قدرت خرید مردم و در نتیجه افزایش مصرف شود که این خود به افزایش درآمدهای مالیاتی دولت کمک می‌کند و ثبات در صنایع نساجی نشان‌دهنده نیاز به تقویت و حمایت بیشتر از سوی دولت است تا بتواند به یکی از منابع پایدار درآمدی تبدیل شود. بر اساس این سناریو سیاست‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- تقویت بخش‌های تولیدی

- کاهش وابستگی به منابع غیر پایدار

- حمایت از صنایع در حال ثبات

- افزایش درآمدهای مالیاتی

نتیجه‌گیری: سناریوی پیشنهادی با تأکید بر بهبود و توسعه پایدار بخش‌های تولیدی و کاهش وابستگی به منابع غیر پایدار، می‌تواند به تدوین خط‌مشی‌هایی منجر شود که ضمن تقویت سبد درآمدی دولت، از تضعیف شرایط فعلی تولید و اشتغال جلوگیری کند. این امر در نهایت به بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی کشور کمک خواهد کرد.

۴-۷ سناریو هفتم: توسعه سبد درآمدی دولت با تمرکز بر افزایش منابع

پایدار و مدیریت تضادها

در این سناریو، دولت با هدف توسعه سبد درآمدی خود به‌صورت پایدار، خط‌مشی‌هایی را تدوین می‌کند که در آن‌ها تلاش می‌شود تعادلی بین افزایش درآمدهای غیرمالی دولت و حمایت از صنایع مختلف از جمله صنایع نساجی برقرار شود. این سناریو با توجه به شرایط کنونی و پیش‌بینی‌های اقتصادی، به دنبال کاهش وابستگی به منابع غیر پایدار و تقویت صنایع داخلی است. در این سناریو فرض بر این است که درآمدهای غیرمالی دولت در وضعیت ثبات قرار دارند. این ثبات ممکن است ناشی از عدم تغییرات چشمگیر در قوانین مالیاتی یا سیاست‌های اقتصادی باشد. صنایع نساجی نیز در حالت ثبات قرار دارند، که نشان‌دهنده نیاز به حمایت بیشتر برای افزایش رقابت‌پذیری و بهره‌وری است. در نتیجه سناریو و ثبات در بخش درآمدهای غیرمالی دولت و صنایع نساجی می‌تواند نشانه‌ای از عدم تطابق یا عدم توجه کافی به نیازهای هر دو حوزه باشد. دولت باید سیاست‌هایی را تدوین کند که ضمن افزایش درآمدهای غیرمالی خود باعث تقویت و توسعه صنایع

نساجی شود. بر اساس این سناریو سیاست‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- افزایش درآمدهای غیرمالی از طریق تنوع‌بخشی

- حمایت از صنایع نساجی

- تقویت همکاری‌های بین‌المللی

- اصلاحات ساختاری در قوانین مالیاتی

نتیجه‌گیری: سناریوی پیشنهادی به دنبال ایجاد تعادل بین افزایش درآمدهای غیرمالی دولت و حمایت از صنایع داخلی است. با اجرای خط‌مشی‌های پیشنهادی، دولت می‌تواند به توسعه پایدار سبد درآمدی خود دست یابد و از تضعیف صنایع مهمی مانند نساجی جلوگیری کند. این سناریو همچنین به دولت کمک می‌کند تا از منابع غیر پایدار فاصله بگیرد و بر روی منابع پایدار و درآمدزایی متمرکز شود.

۴-۲-۸ سناریو هشتم: مدیریت بهینه درآمدهای دولتی با تکیه بر منابع غیرطبیعی و رشد پایدار اقتصادی

این سناریو به بررسی چگونگی مدیریت بهینه درآمدهای دولتی با تمرکز بر افزایش درآمدهای غیرطبیعی و بهبود شرایط اقتصادی می‌پردازد. هدف اصلی، استفاده بهینه از درآمدهای دولت به‌ویژه در زمینه‌های غیرطبیعی و افزایش پایداری مالی دولت است. در این سناریو، فرض بر این است که درآمدهای دولت از منابع طبیعی در وضعیت ثبات قرار دارند. این به این معناست که تغییرات عمده‌ای در میزان درآمد حاصل از منابع طبیعی (مانند نفت و گاز) مشاهده نمی‌شود. درآمدهای غیرمالی دولت به‌ویژه در زمینه‌های غیرطبیعی افزایش یافته است. به نظر می‌رسد دولت توانسته است منابع جدیدی برای تأمین مالی خود پیدا کند. در نتیجه سناریو اگر درآمدهای غیرمالی دولت افزایش یابد اما درآمدهای دولت از منابع طبیعی تغییر نکنند، ممکن است نشان‌دهنده عدم استفاده بهینه از منابع طبیعی یا نیاز به تغییر در سیاست‌های مالیاتی و اقتصادی باشد. بر اساس این سناریو خط‌مشی‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- تنوع‌بخشی به منابع درآمدی

- بهینه‌سازی بهره‌برداری از منابع طبیعی.

- توسعه زیرساخت‌ها و حمایت از صنایع کلیدی

- ایجاد قوانین مالیاتی جدید و اصلاحات ساختاری

- تقویت سرمایه‌گذاری خارجی

نتیجه‌گیری: سناریوی پیشنهادی به دنبال افزایش پایدار درآمدهای دولت و کاهش وابستگی به منابع طبیعی است. با اجرای خط‌مشی‌های پیشنهادی، دولت قادر خواهد بود به بهبود وضعیت اقتصادی خود ادامه دهد و به توسعه پایدار و تنوع در منابع درآمدی بپردازد. این سناریو به دولت کمک می‌کند تا با بهره‌برداری بهینه از منابع موجود و توجه به رشد پایدار، به اهداف مالی و اقتصادی خود دست یابد.

۴-۲-۹ سناریو نهم: مدیریت درآمدهای دولتی با تکیه بر رشد پایدار

اقتصادی و تنوع منابع

در این سناریو، به بررسی استراتژی‌های مدیریت درآمدهای دولتی با توجه به وضعیت اقتصادی موجود پرداخته می‌شود. هدف اصلی، بهبود

پایدار شرایط اقتصادی و افزایش درآمدهای غیرمالی به‌جای وابستگی به منابع طبیعی است. در این سناریو، درآمدهای دولت از منابع طبیعی در وضعیت ثبات قرار دارد. این به معنای عدم تغییر قابل‌توجه در میزان درآمد حاصل از منابع طبیعی مانند نفت و گاز است و درآمدهای غیرمالی دولت به‌ویژه در زمینه‌های غیرطبیعی افزایش یافته است. این بهبود نشان‌دهنده تلاش دولت برای تنوع‌بخشی به منابع درآمدی و کاهش وابستگی به منابع طبیعی است. در نتیجه سناریو و ثبات درآمدهای دولت از منابع طبیعی و افزایش درآمدهای غیرمالی ممکن است نشان‌دهنده نیاز به توجه بیشتر به استفاده بهینه از منابع طبیعی و توسعه منابع غیرطبیعی باشد. بر اساس این سناریو سیاست‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- تنوع منابع درآمدی

- بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی

- حمایت از صنایع کلیدی و زیرساخت‌ها

- اصلاح قوانین مالیاتی

- جذب سرمایه‌گذاری خارجی

نتیجه‌گیری: این سناریو به دنبال افزایش پایدار درآمدهای دولتی و کاهش وابستگی به منابع طبیعی است. با اجرای خط‌مشی‌های پیشنهادی، دولت قادر خواهد بود به بهبود شرایط اقتصادی و تنوع‌بخشی به منابع درآمدی خود بپردازد و به اهداف مالی و اقتصادی خود دست یابد. این استراتژی‌ها به دولت کمک می‌کند تا با بهره‌برداری بهینه از منابع موجود و توجه به رشد پایدار، به موفقیت‌های مالی و اقتصادی بیشتری دست یابد.

۴-۲-۱۰ سناریو دهم: دولت با محوریت تنوع درآمدی و ثبات اقتصادی

در این سناریو، با فرض اینکه نرخ بهره و درآمدهای دولت از منابع طبیعی در وضعیت ثبات قرار دارند، به تحلیل اثرات بهبود سایر شاخص‌های اقتصادی پرداخته می‌شود. هدف از این سناریو بررسی تأثیرات مثبت بر روی اقتصاد و ایجاد استراتژی‌های مؤثر برای بهره‌برداری بهینه از این وضعیت است. در این سناریو، نرخ بهره ثابت است، به این معنی که سیاست‌های پولی تغییر نکرده و فشارهای اقتصادی جدیدی بر روی نرخ بهره وارد نمی‌شود و درآمدهای دولت از منابع طبیعی ثابت است، بنابراین تغییرات عمده‌ای در درآمدهای حاصل از منابع طبیعی مشاهده نمی‌شود. در نتیجه سناریو و ثبات نرخ بهره ممکن است به کاهش سرعت رشد اقتصادی منجر شود، درحالی‌که بهبود شرایط در سایر بخش‌ها مانند صنایع نساجی، قیمت مسکن، و وضعیت بازار کار، پیشرفت‌های زیادی را نشان می‌دهد. و با ثبات ماندن درآمدهای از منابع طبیعی و افزایش درآمدهای غیرمالی، ممکن است توازن در منابع مالی دولت به چالش کشیده شود. این وضعیت می‌تواند نیاز به تغییرات در سیاست‌های مالی و بودجه‌ریزی را ایجاد کند. بر اساس این سناریو خط‌مشی‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- تقویت استراتژی‌های تنوع درآمدی

- پشتیبانی از صنایع و بخش‌های بهبود یافته

- بهینه‌سازی استفاده از منابع ثابت

- تقویت سرمایه‌گذاری و نوآوری

نتیجه‌گیری: سناریوی فوق به تحلیل وضعیت اقتصادی با تمرکز بر ثبات نرخ بهره و درآمدهای دولت از منابع طبیعی و بهبود سایر شرایط اقتصادی می‌پردازد. با اجرای استراتژی‌های پیشنهادی، دولت می‌تواند به‌طور مؤثری از وضعیت ثابت استفاده کرده و به رشد پایدار و تنوع در منابع درآمدی دست یابد. این رویکرد به بهبود کلی اقتصاد و افزایش توانایی دولت در مدیریت منابع و ایجاد شرایط اقتصادی مناسب کمک خواهد کرد.

۴-۱۱ سناریو یازدهم: اقتصاد متنوع و پایدار با تمرکز بر ثبات در منابع

طبیعی و صنایع

این سناریو به بررسی وضعیت اقتصادی با تمرکز بر ثبات درآمدهای دولت از منابع طبیعی و صنایع نساجی می‌پردازد. در این حالت، بهبود شرایط در دیگر بخش‌ها و کاهش نرخ بهره به تحلیل تأثیرات و استراتژی‌های ممکن می‌پردازد در این سناریو، صنایع نساجی در وضعیت ثبات قرار دارد، به این معنی که هیچ تغییری در روند رشد یا رکود این صنعت مشاهده نمی‌شود و درآمدهای دولت از منابع طبیعی ثابت است یعنی تغییرات قابل‌توجهی در درآمدهای حاصل از منابع طبیعی وجود ندارد. در نتیجه سناریو ثبات در صنایع نساجی درحالی‌که سایر بخش‌ها بهبود پیدا کرده‌اند، ممکن است به معنی عدم بهره‌برداری کامل از شرایط بهبود اقتصادی برای این صنعت باشد. این موضوع می‌تواند به چالش‌هایی در هماهنگی بین رشد سایر صنایع و ثبات صنایع نساجی منجر شود و با ثابت ماندن درآمدهای دولت از منابع طبیعی و افزایش درآمدهای غیرمالی، احتمالاً باید توجه بیشتری به توازن منابع مالی و اصلاحات در سیاست‌های مالی انجام شود. بر اساس این سناریو سیاست‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- ایجاد استراتژی‌های ارتقاء برای صنایع نساجی

- تنوع بخشیدن به منابع درآمدی دولت

- حمایت از بهبود اقتصادی در بخش‌های دیگر

- ایجاد توازن بین بخش‌های مختلف اقتصاد

نتیجه‌گیری: این سناریو به تحلیل وضعیت اقتصادی با تمرکز بر ثبات در صنایع نساجی و درآمدهای دولت از منابع طبیعی پرداخته و تأثیرات آن بر سایر بخش‌ها را بررسی می‌کند. با اجرای استراتژی‌های پیشنهادی، دولت می‌تواند به‌طور مؤثری از بهبود شرایط اقتصادی استفاده کرده و درعین‌حال چالش‌های مربوط به ثبات در صنایع نساجی و منابع طبیعی را مدیریت کند. این رویکرد به بهبود کلی اقتصاد و تقویت صنایع مختلف کمک خواهد کرد.

۴-۱۲ سناریو دوازدهم: اقتصاد پایدار با ثبات در صنایع و درآمدهای

دولت

این سناریو به بررسی وضعیت اقتصادی با تمرکز بر ثبات درآمدهای غیرمالی دولت، صنایع نساجی و درآمدهای دولت از منابع طبیعی می‌پردازد. هدف تحلیل این است که چگونه ثبات در این حوزه‌ها با بهبود

شرایط در سایر بخش‌های اقتصادی هماهنگ می‌شود و چه چالش‌هایی ممکن است ایجاد شود. در این سناریو، درآمدهای غیرمالی دولت ثابت است، به این معنی که تغییرات قابل‌توجهی در منابع غیرمالی دولت مشاهده نمی‌شود، صنایع نساجی نیز در وضعیت ثابت است، به این معنی که این صنعت در حال حاضر تغییرات قابل‌توجهی در رشد یا رکود ندارد و درآمدهای دولت از منابع طبیعی ثابت است، به این معنی که درآمدها از این منابع به وضعیت کنونی خود ادامه می‌دهند. در نتیجه سناریو ثبات درآمدهای غیرمالی دولت درحالی‌که سایر بخش‌ها بهبود یافته‌اند اگرچه سایر بخش‌های اقتصادی بهبود یافته‌اند، ثابت ماندن درآمدهای غیرمالی دولت می‌تواند نشان‌دهنده عدم تغییر در منابع مالی غیرمالی و نیاز به توجه بیشتر به این حوزه باشد و ثبات در صنایع نساجی ممکن است به این معنی باشد که این صنعت از بهبود شرایط اقتصادی کلی بهره‌برداری کامل نمی‌کند. این می‌تواند به چالش‌هایی در هماهنگی با سایر بخش‌ها منجر شود. و درحالی‌که شرایط کلی اقتصاد بهبود یافته است، ثابت ماندن درآمدهای دولت از منابع طبیعی ممکن است به معنی عدم بهره‌برداری کامل از پتانسیل‌های منابع طبیعی باشد. بر اساس این سناریو خط‌مشی‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- توسعه استراتژی‌های جدید برای درآمدهای غیرمالی دولت

- تقویت صنایع نساجی

- استفاده بهینه از منابع طبیعی

- حمایت از هماهنگی بین بخش‌ها

نتیجه‌گیری: این سناریو به تحلیل وضعیت اقتصادی با تمرکز بر ثبات درآمدهای غیرمالی دولت، صنایع نساجی و درآمدهای دولت از منابع طبیعی پرداخته و تأثیرات آن بر سایر بخش‌ها را بررسی می‌کند. با اجرای استراتژی‌های پیشنهادی، دولت می‌تواند به‌طور مؤثری از بهبود شرایط اقتصادی استفاده کرده و درعین‌حال چالش‌های مربوط به ثبات در این حوزه‌ها را مدیریت کند. این رویکرد به تقویت کلی اقتصاد و افزایش هماهنگی بین بخش‌های مختلف کمک خواهد کرد.

۴-۱۳ سناریو سیزدهم: پایداری اقتصادی با تغییرات در نرخ بهره و ثبات

در برخی شاخص‌ها

این سناریو به تحلیل وضعیت اقتصادی با تمرکز بر تغییرات در نرخ بهره و ثبات در شاخص‌های مختلف اقتصادی می‌پردازد. هدف این تحلیل بررسی تأثیر افزایش نرخ بهره بر بخش‌های مختلف اقتصاد و تعیین چالش‌های احتمالی در این زمینه است. در این سناریو، نرخ بهره افزایش یافته است، به معنای افزایش هزینه‌های وام‌گیری و تأثیرات بالقوه بر سرمایه‌گذاری و مصرف، درآمدهای غیرمالی دولت ثابت است و تغییر قابل‌توجهی در این حوزه مشاهده نمی‌شود و میزان مالیات بر درآمد

ثابت است، که می‌تواند به معنای عدم تغییر در نرخ‌های مالیاتی برای کسب‌وکارها و افراد باشد. در نتیجه سناریو و افزایش نرخ بهره درحالی‌که سایر شاخص‌ها ثابت مانده‌اند می‌تواند فشار بیشتری بر بخش‌های اقتصادی که با هزینه‌های بالاتر مواجه هستند ایجاد کند. ثابت ماندن درآمدهای غیرمالی دولت و میزان مالیات بر درآمد ممکن است با افزایش

هزینه‌های مالیاتی و کاهش قدرت خرید مصرف‌کنندگان تضاد داشته باشد. با توجه به افزایش نرخ بهره، ثبات در صنایع نساجی و درآمدهای دولت از منابع طبیعی ممکن است به معنی عدم بهره‌برداری کامل از فرصت‌های اقتصادی جدید باشد. ثبات در درآمدهای دولت از منابع طبیعی نیز می‌تواند به معنای عدم تغییر در استراتژی‌های بهره‌برداری و سیاست‌های مالی باشد و بهبود شرایط در سایر بخش‌ها (مانند بازار مسکن، سرمایه‌گذاری خارجی و اقتصاد ترافیک) ممکن است تحت تأثیر افزایش نرخ بهره قرار گیرد، که می‌تواند موجب کاهش رشد در این بخش‌ها شود. بر اساس این سناریو سیاست‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- بررسی و تطبیق استراتژی‌های مالی

- تشویق به نوآوری در صنایع ثابت

- مدیریت منابع طبیعی و مالیات

- تحلیل تأثیرات بر بخش‌های بهبود یافته

نتیجه‌گیری: این سناریو به بررسی تأثیر افزایش نرخ بهره و ثبات در شاخص‌های مختلف اقتصادی می‌پردازد. با توجه به این تحلیل، لازم است دولت و کسب‌وکارها استراتژی‌های جدیدی برای مدیریت تأثیرات افزایش نرخ بهره و حفظ روند بهبود در سایر بخش‌ها تدوین کنند. این رویکرد به تقویت کلی اقتصاد و افزایش تاب‌آوری در برابر تغییرات مالی کمک خواهد کرد.

۴-۲-۱۴ سناریو چهاردهم: ثبات در شاخص‌های اقتصادی با بهبود در بخش‌های کلیدی

این سناریو به بررسی وضعیت اقتصادی با تمرکز بر ثبات در برخی شاخص‌های اصلی و بهبود در دیگر بخش‌های اقتصادی می‌پردازد. هدف تحلیل این است که تأثیرات مثبت و منفی این وضعیت بر روی بخش‌های مختلف اقتصاد را مشخص کند در این سناریو، اقتصاد کشاورزی ثابت است، به این معنی که هیچ تغییری در وضعیت این بخش از اقتصاد مشاهده نمی‌شود، میزان مالیات بر مصرف نیز ثابت است، که به معنای عدم تغییر در بار مالیاتی بر مصرف‌کنندگان است. درآمدهای غیرمالی دولت، میزان مالیات بر درآمد و صنایع نساجی ثابت است، به این معنی که نرخ مالیات بر درآمد برای کسب‌وکارها و افراد تغییر نکرده است. در نتیجه سناریو و ثابت ماندن در اقتصاد کشاورزی، مالیات‌ها و درآمدهای غیرمالی دولت می‌تواند نشان‌دهنده عدم تغییرات بزرگ در این حوزه‌ها باشد. این وضعیت می‌تواند به معنای پایدار بودن وضعیت موجود ولی ناتوانی در پاسخ به تغییرات سریع باشد. و بهبود در گاز و پتروشیمی، قیمت سهام و بورس، مناطق آزاد، شرایط اظهارنامه مالیاتی، و دیگر بخش‌ها می‌تواند نشان‌دهنده رشد و پیشرفت در این حوزه‌ها باشد. این بهبود ممکن است از ثبات در بخش‌های دیگر ناشی شود. وضعیت ثابت در صنایع نساجی و درآمدهای دولت از منابع طبیعی می‌تواند نشان‌دهنده چالش‌هایی در تغییر یا پیشرفت این بخش‌ها باشد، به‌خصوص اگر بخش‌های دیگر اقتصاد بهبود یافته باشند. بر اساس این سناریو سیاست‌های پیشنهادی به شرح زیر است:

- تحلیل و ارتقاء بخش‌های ثابت

- پشتیبانی از بخش‌های در حال بهبود

- مدیریت مالیات‌ها و درآمدها

- توسعه پایدار در بخش‌های ثابت

نتیجه‌گیری: این سناریو به تحلیل وضعیت اقتصادی با تأکید بر ثبات در برخی شاخص‌های اصلی و بهبود در دیگر بخش‌ها می‌پردازد. بر اساس این تحلیل، باید تلاش شود تا بخش‌های ثابت با ایجاد تغییرات و بهبودهای لازم به سمت رشد حرکت کنند، درحالی‌که بهبودهای موجود در بخش‌های دیگر نیز حفظ و تقویت شود. این رویکرد به تقویت کلی اقتصاد و افزایش تاب‌آوری در برابر تغییرات مختلف کمک خواهد کرد.

۵- نتیجه‌گیری

بر اساس رویکرد و روش پژوهش، اقدام به برآورد و آینده‌پژوهی تدوین خط‌مشی‌های توسعه سبد درآمدی دولت با رویکرد آینده‌پژوهی و بر اساس متغیرهای کلان اقتصادی شد. جهت نائل شدن به این امر، با استفاده از روش تحلیل عوامل مستخرج در نرم‌افزار MICMAC، ارتباط عوامل دخیل در توسعه سبد درآمدی دولت مورد تحلیل واقع شده و نهایتاً عوامل کلیدی توسعه سبد درآمدی دولت استخراج شد. این عوامل عبارت‌اند از: گاز و پتروشیمی، اقتصاد کشاورزی، نرخ تورم، وضعیت بازار کار و میزان اشتغال، قیمت سهام و بورس، مناطق آزاد، شرایط و میزان برگشت مالیاتی، میزان مالیات بر مصرف، نرخ بهره، درآمدهای غیرمالی دولت، صنعت لوکوموتیو سازی، صنایع مادر (فولاد و برق و خودروسازی)، میزان مالیات بر درآمد، دریافت عوارض و ایجاد موانع متعدد در مسیر تولید و اشتغال، اقتصاد ترافیک، میزان ورود سرمایه‌گذاری خارجی به کشور، وضعیت بازار مسکن و قیمت مسکن، صنایع نساجی، عمران و شهرسازی، نرخ بیکاری، درآمدهای دولت از منابع طبیعی. بر اساس عوامل کلیدی استخراج شده، می‌توان راهکارهایی زیر به منظور افزایش پایداری درآمدهای دولت، کاهش وابستگی به منابع سنتی و تقویت اقتصاد کلان پیشنهاد می‌شود:

- تنوع‌بخشی به منابع درآمدی

گاز و پتروشیمی: با ایجاد زیرساخت‌های مناسب و تقویت دیپلماسی انرژی، صادرات فرآورده‌های پتروشیمی و گازی افزایش یابد. استفاده از فناوری‌های نوین و توسعه صنایع پایین‌دستی نیز می‌تواند ارزش افزوده بیشتری برای اقتصاد ایجاد کند.

صنایع مادر (فولاد، برق، خودروسازی): تقویت صنایع مادر با هدف افزایش تولید ملی و صادرات می‌تواند منابع درآمدی جدیدی برای دولت فراهم کند. همچنین، بهبود کیفیت محصولات داخلی و تطبیق با استانداردهای جهانی می‌تواند بازارهای جدیدی برای صادرات فراهم کند.

- تقویت مالیات‌ها و بازنگری در ساختار مالیاتی

مالیات بر مصرف و درآمد: پیشنهاد می‌شود سیستم مالیاتی بازبینی شده و با شفاف‌سازی و بهینه‌سازی فرایندها، از فرار مالیاتی جلوگیری شود.

اقتصاد ترافیک و حمل‌ونقل: بهبود زیرساخت‌های حمل‌ونقل و افزایش بهره‌وری در این بخش، می‌تواند علاوه بر افزایش درآمدهای مستقیم حاصل از عوارض، موجب افزایش کارایی سایر بخش‌های اقتصادی و بهبود سبب درآمدی دولت شود.

- تقویت درآمدهای غیرمالی و ایجاد منابع جدید درآمدی برای دولت

درآمدهای غیرمالی دولت: دولت می‌تواند با ایجاد و توسعه خدمات عمومی غیرمالی و سرمایه‌گذاری در حوزه‌هایی مانند خدمات دیجیتال و فناوری‌های نوین، درآمدهای غیرمالی خود را تقویت کند. برای مثال، فروش داده‌های آماری به کسب‌وکارها یا اشتراک‌گذاری پلتفرم‌های دولتی با بخش خصوصی می‌تواند منابع درآمدی جدیدی برای دولت ایجاد کند.

- استفاده بهینه از دارایی‌های دولت

شناسایی و استفاده بهینه از اموال و دارایی‌های بلااستفاده دولتی، مثل املاک و مستغلات، می‌تواند درآمدزایی قابل‌توجهی برای دولت به همراه داشته باشد.

- افزایش بهره‌وری در صنایع لوکوموتیو سازی و سایر صنایع راهبردی

صنعت لوکوموتیو سازی: سرمایه‌گذاری در صنعت حمل‌ونقل ریلی و ایجاد زنجیره تأمین داخلی برای تولید قطعات لوکوموتیو می‌تواند علاوه بر کاهش وابستگی به واردات، به عنوان منبع جدیدی برای درآمدزایی دولت عمل کند.

صنایع استراتژیک: حمایت از صنایع استراتژیک مثل فولاد، برق، خودروسازی و صنایع مادر می‌تواند علاوه بر اشتغال‌زایی و رشد اقتصادی، منبع درآمدی بلندمدت برای دولت ایجاد کند.

- حمایت از صنایع نساجی و پوشاک با توجه به ظرفیت‌های داخلی

صنعت نساجی: با توجه به ظرفیت‌های بالای تولید در صنعت نساجی و پوشاک، حمایت از تولید داخلی و بازاریابی صادراتی می‌تواند ضمن کاهش واردات، به توسعه این صنعت و افزایش درآمدهای دولت از طریق صادرات کمک کند.

ارتقاء کیفیت و بهره‌وری در تولید: ارائه تسهیلات به صنایع نساجی برای بهبود فناوری و کیفیت تولید، می‌تواند به افزایش رقابت‌پذیری این صنعت در بازارهای بین‌المللی و رشد صادرات کمک کرد.

- بهبود اقتصاد مبتنی بر منابع طبیعی و حفظ منابع محیطی

درآمدهای دولت از منابع طبیعی: با اجرای سیاست‌های مدیریت بهینه منابع طبیعی و حفظ پایداری محیط‌زیست، می‌توان درآمدهای پایدار و درازمدتی از منابع طبیعی مثل معادن و منابع آبی برای دولت ایجاد کرد. در عین حال، توسعه پایدار منابع طبیعی به حفظ و تقویت ظرفیت تولید این منابع در بلندمدت کمک می‌کند.

استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر: با سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر (خورشیدی، بادی و ...) و کاهش اتکای اقتصادی به منابع تجدیدنپذیر مثل نفت و گاز، می‌توان به توسعه پایدار و کاهش آلودگی محیطی دست یافت.

طراحی مالیات بر مصرف به صورت هوشمند و با توجه به سطح درآمد و الگوی مصرفی افراد، می‌تواند درآمدهای پایداری را برای دولت ایجاد کند. برگشت مالیاتی: بهبود فرآیندهای بازگشت مالیاتی و تسریع در ارائه بازپرداخت‌های قانونی، می‌تواند موجب افزایش اعتماد مردم و کسب‌وکارها به سیستم مالیاتی شود.

- بهبود وضعیت اشتغال و بازار کار

توسعه صنایع کوچک و متوسط: با حمایت از صنایع کوچک و متوسط (مانند نساجی و صنایع غذایی)، می‌توان فرصت‌های شغلی بیشتری ایجاد کرده و از این طریق، درآمدهای مالیاتی حاصل از اشتغال را افزایش داد. کاهش موانع تولید و اشتغال: از بین بردن بوروکراسی‌های زائد و کاهش عوارض و موانع اداری در حوزه تولید و اشتغال، می‌تواند به رشد اقتصادی کمک کند و درآمدهای مالیاتی دولت را افزایش دهد.

- توسعه بازارهای مالی و تقویت اقتصاد کشاورزی

بازار سهام و بورس: با تقویت زیرساخت‌های مالی و شفاف‌سازی اطلاعات، می‌توان سرمایه‌گذاری بیشتری در بازار سهام جذب کرد. ایجاد طرح‌های تشویقی برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی نیز به رونق بیشتر بورس کمک می‌کند.

اقتصاد کشاورزی: ارائه تسهیلات به کشاورزان و ایجاد زیرساخت‌های پیشرفته برای کشاورزی مدرن، می‌تواند به افزایش تولید و صادرات محصولات کشاورزی و در نتیجه، افزایش درآمدهای دولت منجر شود.

توجه به توسعه مناطق آزاد و جذب سرمایه‌گذاری خارجی: مناطق آزاد: بهبود و توسعه زیرساخت‌های مناطق آزاد تجاری و اقتصادی و کاهش محدودیت‌های صادراتی در این مناطق، می‌تواند منجر به جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و داخلی شود.

جذب سرمایه‌گذاری خارجی: تدوین سیاست‌های حمایتی و اعطای مشوق‌های مالیاتی به سرمایه‌گذاران خارجی، می‌تواند به جذب سرمایه‌های خارجی کمک کرده و درآمدهای جدیدی برای دولت فراهم کند.

- بهبود وضعیت بازار مسکن و عمران و شهرسازی

سیاست‌های مسکن و عمران: با اجرای برنامه‌های توسعه شهری و ساخت مسکن ارزان‌قیمت، می‌توان به رونق بخش مسکن کمک کرد. این کار علاوه بر افزایش اشتغال، می‌تواند از طریق مالیات بر معاملات و فعالیت‌های مرتبط، درآمدهای جدیدی برای دولت ایجاد کند.

بازنگری در نرخ بهره و کنترل تورم

کنترل نرخ بهره: پیشنهاد می‌شود با سیاست‌های پولی مناسب، نرخ بهره به گونه‌ای تنظیم شود که به کاهش تورم کمک کرده و از سوی دیگر، سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی را تشویق کند.

کاهش تورم: کاهش تورم از طریق مدیریت هزینه‌های دولت و کنترل نقدینگی می‌تواند منجر به افزایش قدرت خرید مردم و در نتیجه، رونق اقتصادی و افزایش درآمدهای مالیاتی دولت شود.

- توسعه اقتصاد ترافیک و حمل‌ونقل

مدیریت بهینه در نظام بودجه و هزینه‌های دولتی

اصلاحات بودجه‌ای: بازنگری و اصلاح در نظام بودجه و کاهش هزینه‌های غیرضروری می‌تواند از ائتلاف منابع جلوگیری کرده و منابع آزاد شده را به سمت بخش‌های مولد هدایت کند. کاهش کسری بودجه نیز به تقویت اقتصاد و جلوگیری از افزایش تورم کمک خواهد کرد.

کارآمدسازی هزینه‌های دولت: اجرای برنامه‌های کاهش هزینه‌های دولتی و بهینه‌سازی خدمات عمومی و دیجیتال‌سازی فرآیندها و بهره‌گیری از فناوری، می‌تواند به بهبود مدیریت مالی دولت کمک کند.

برنامه‌های تشویقی برای سرمایه‌گذاری در حوزه‌های دانش‌بنیان

حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان: با توجه به نقش مهم شرکت‌های دانش‌بنیان در رشد اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی، ارائه تسهیلات مالی به این شرکت‌ها می‌تواند درآمد جدید برای دولت ایجاد کند.

سرمایه‌گذاری در فناوری‌های نوین: سرمایه‌گذاری در فناوری‌های پیشرفته مانند هوش مصنوعی، بلاکچین، و اینترنت اشیا می‌تواند ظرفیت‌های جدیدی برای اقتصاد کشور ایجاد کرده و موجب تقویت پایگاه مالی دولت شود.

تحول در نظام آموزش و پرورش و تربیت نیروی کار ماهر

اصلاحات آموزشی: سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش با تمرکز بر مهارت‌های عملی و کاربردی، می‌تواند نیروی کار ماهر و متخصص را برای صنایع مختلف کشور تربیت کند که این امر در نهایت به افزایش بهره‌وری و رشد اقتصادی منجر خواهد شد.

برنامه‌های آموزش حرفه‌ای: ارائه برنامه‌های آموزشی و کارآموزی مرتبط با نیازهای بازار کار به افزایش اشتغال و بهبود وضعیت اقتصادی کشور کمک می‌کند و درآمدهای مالیاتی دولت را نیز بهبود می‌بخشد.

تدوین سیاست‌های کارآمد برای حمایت از اقتصاد ترافیک

اقتصاد ترافیک: بهینه‌سازی زیرساخت‌های حمل‌ونقل شهری و ارائه خدمات پیشرفته در حوزه مدیریت ترافیک می‌تواند علاوه بر افزایش کارایی حمل‌ونقل، به درآمدزایی دولت از طریق دریافت عوارض و مالیات مرتبط با حمل‌ونقل کمک کند. این پیشنهادات می‌تواند به دولت کمک کند تا با استفاده از فرصت‌ها و توانایی‌های داخلی، سبد درآمدی خود را توسعه داده و از وابستگی به منابع محدود و ناپایدار کاسته و پایه‌های اقتصادی کشور را مستحکم کند.

منابع و مآخذ

[۱] الماسی، حسن. (۱۳۹۸). مدیریت توسعه از تئوری تا عمل اصفهان انتشارات سپاهان انتشارات کلمه.

[۲] اونو، کنیچی. (۱۳۹۹). تاریخ توسعه اقتصادی ژاپن منشأ پویایی‌های بخش خصوصی و شایستگی سیاسی. ترجمه ناهید پوررستمی، تهران، دانشگاه تهران، موسسه انتشارات دانشگاه تهران.

[۳] باغبان پور، جواد. دل افروز، ریحانه. (۱۳۹۵). راهکارهای گذار از اقتصاد

متکی به نفت به اقتصاد پایدار در اقتصاد ایران، دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

[۴] بروچی، کوروش. (۱۳۹۵). ترانزیت حلقه مفقود اقتصاد ایران (مطالعه عملکرد ترانزیتی طی سال‌های ۹۴-۱۳۸۹)، دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

[۵] بهکیش، محمد مهدی. (۱۳۹۵). اقتصاد ایران در بستر جهانی‌شدن، تهران نشر نی.

[۶] پورعزت، علی اصغر. بهروز، امیرحسام. دژپسند، فرهاد. امیری، مجتبی. (۱۳۹۸). آسیب شناسی بودجه ریزی پژوهش و فناوری در ایران با استفاده از روش فراترکیب. مدیریت نوآوری، ۴۸(۴)، ۸۵-۱۲۲.

[۷] تجویدی، مینا. (۱۳۹۰). بررسی عوامل سازمانی مؤثر بر ظرفیت نوآوری بنگاه‌های کوچک و متوسط (SMEs): شواهدی از سازمان‌های دانش‌محور مستقر در پارک‌های علم و فن‌آوری کشور، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی.

[۸] توکلی، احمد. (۱۳۸۶). مالیه عمومی برای رشته‌های علوم انسانی، سازمان مطالعه و تدوین کتاب علوم انسانی دانشگاه‌ها سمت تهران

[۹] تیموری، محمدرضا. جوانشیری، فاطمه. (۱۳۹۷). بررسی عوامل مؤثر بر سیاست سبد درآمدی دولت در ایران، فصلنامه تحقیقات اقتصادی، شماره ۱۰۰، صص ۱۸۸-۲۰۵.

[۱۰] جشاری، سهیلا، مرادی، ابراهیم. (۱۳۹۸). تدوین راهبردهای توسعه اقتصاد کشاورزی نواحی روستایی استان سیستان و بلوچستان، رویکرد آینده‌پژوهی، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال هشتم صص: ۵۱ تا ۶۶

[۱۱] جعفری، علی. (۱۳۹۸). سبد درآمدی دولت، چالش‌ها و راهبردها. روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۳۳۰۷

[۱۲] جهانگرد، اسفندیار. (۱۳۸۳). پیش‌بینی رشد اقتصادی ایران و مقایسه آن با اهداف برنامه چهارم توسعه. فصلنامه برنامه‌ریزی و بودجه، شماره ۹، پیاپی (۶)، صص: ۴۶-۵۰

[۱۳] حاکمی‌فر، مصطفی. (۱۳۹۲). بررسی نقش سرمایه اجتماعی در نوآوری سازمانی در واحدهای R&D شرکت‌های تولیدی شهرک صنعتی رشت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.

[۱۴] حسین‌پور، داود. شریف‌زاده، فتاح. نوری، روح‌الله. کریمیان، امین. (۱۳۹۸). ارزیابی خط‌مشی‌های اقتصادی مصوب مجلس شورای اسلامی با استفاده از نظریه داده بنیاد، فصلنامه علمی مدیریت سازمان‌های دولتی، شماره ۲، پیاپی ۲۶، صص: ۱۳۵-۱۴۸.

[۱۵] حصاری شرمه، نیما. ارسلان بد، محمدرضا. حسینی، پیمان. (۱۳۹۵). بررسی رابطه سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی با رشد اقتصادی در ایران، دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

[۱۶] حقیقی، علی محمد. هاشم پور، بهروز. (۱۳۹۵). اقتصاد بدون نفت، الگوی توسعه ایران در قرن ۲۱ با تأکید بر صنعت توریسم، دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

[۱۷] خزائی، سعید. اوضاعی، افسانه. (۱۳۹۸). از تحلیل راهبردی تا آینده نگاری سازمانی، تهران: انتشارات هورمزد

[۳۲] فخری زاده، آرش. توکلیمان، حسین. جلالی نائینی، احمدرضا. (۱۳۹۷). مدیریت درآمدهای نفتی با رویکرد پایداری در سرمایه‌گذاری دولت: مطالعه موردی اقتصاد ایران. برنامه‌ریزی و بودجه، شماره ۲۹، پیاپی ۱، صص: ۱۵۲-۱۲۸.

[۳۳] فریدی ماسوله، علی. (۱۳۹۵). گردشگری، گذاری ناب از اقتصاد نفتی به اقتصاد پایدار، دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

[۳۴] مال اسد، ناهید. (۱۳۹۵). راهکارهای خروج از وابستگی به درآمد نفت در راستای پیشرفت اسلامی ایرانی، دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

[۳۵] متوسلی، محمود. (۱۳۹۵). توسعه اقتصادی مفاهیم مبانی نظری رویکرد نهادگرایی و روش‌شناسی تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.

[۳۶] مجرب، مینا. (۱۳۹۵). بررسی مالیات ارزش‌افزوده بر درآمدهای دولت، کنفرانس جهانی مدیریت، اقتصاد حسابداری و علوم انسانی در آغاز هزاره سوم، شیراز.

[۳۷] مددی، محمدمسعود. (۱۳۹۵). راهکارهای گذار از اقتصاد متکی به نفت به اقتصاد پایدار، دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

[۳۸] ملکی، بهنام. (۱۳۸۲). دایرةالمعارف تحلیلی اقتصاد سیاسی ایران. همدان، انتشارات نور علم.

[۳۹] ملکی، عباس. (۱۳۸۲). فرایند تصمیم‌گیری در سیاست خارجی ایران. فصلنامه علمی راهبرد، ۱۱(۱).

[۴۰] مهدیانی، محمدرضا. (۱۳۹۵). بررسی ابعاد مختلف تحریم نفت ایران و الگوهای اقتصاد مقاومتی در زمینه مقابله با تحریم‌های آتی، دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

[۴۱] مولایی، محمد مهدی. طالبیان، حامد. قراری، فریما. مولایی، زینب. حسن‌پور، حمیدرضا. طالبیان، سارا. (۱۳۹۵). آینده‌پژوهی ایران با نرم‌افزار سناریویوزارد (ارائه ۱۸ سناریو منتخب و تعیین مطلوبیت سناریوها)، دومین کنفرانس بین‌المللی رویکردهای نوین در علوم انسانی، تهران، دانشگاه شهید بهشتی.

[۴۲] مؤمنی، فرشاد. زمانی، رضا. (۱۳۹۱). فرایند سیاستگذاری بلندمدت توسعه. مجلس و راهبرد، ۱۹(۷۲)، ۵-۳۸.

[۴۳] نادران، الیاس. (۱۳۷۸). ریشه یابی تحولات درآمدی عمومی در ایران. فصلنامه تحقیقات اقتصادی، ۳۴(۲).

[۴۴] نونژاد، مسعود، قطعی، مریم. (۱۳۹۹). تأثیر بدهی دولت، سرمایه انسانی، درآمدهای مالیاتی، درآمدهای نفتی و نرخ تورم بر رشد اقتصادی در ایران، سومین همایش سراسری علم و فناوری هزاره سوم اقتصاد، مدیریت و حسابداری ایران، تهران.

[۴۵] هراتی، علی. محمدی، تیمور. شاهمرادی، علی. (۱۳۹۵). نقش سبد درآمدی دولت در افزایش برابری مالیاتی. فصلنامه مالی عمومی، ۸(۳)، ۷-۲۸.

[۴۶] واعظی، رضا. محمدی، محسن. (۱۳۹۷). الگویی برای ارزیابی خط‌مشی‌های عمومی در ایران (مطالعه خط‌مشی مالیات بر

[۱۸] دل انگیزان، سهراب، نوروزی، حسن. (۱۳۹۶). آینده نگاری توسعه منطقه ای به روش برنامه ریزی سناریو (مورد کاوی: استان کهگیلویه و بویراحمد)، اولین همایش بین المللی برنامه ریزی اقتصادی، توسعه پایدار و متوازن منطقه ای: رویکردها و کاربردها - تهران

[۱۹] دهقان هراتی، علی. مهرابی بشرآبادی، حسین. رهبر دهقان، علیرضا. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر سیاست‌های مالی و مالیاتی بر تجارت بخش کشاورزی در ایران. برنامه‌ریزی و بودجه، شماره ۱۹، پیاپی ۱، صص: ۱۱۱-۱۲۸.

[۲۰] رضایی، علی. مظاهری، طهماسب. توسلی، مجید. (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین استقلال بانک مرکزی و تحقق شاخص‌های حکمرانی خوب در راستای رشد و توسعه اقتصادی ایران. پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، ۱۱(۴)، ۶۴-۵۳.

[۲۱] رضایی، علی. عسگری، حسین. (۱۳۹۷). تدوین خط‌مشی توسعه سبد درآمدی با استفاده از روش سناریونویسی. فصلنامه تحقیقات اقتصادی، ۵۳(۴)، ۷۴۵-۷۷۰.

[۲۲] روحی، پژمان. پرمون، غلامحسین. (۱۳۹۸). اصول و ساختار سناریو نویسی در مدیریت بحران و پدافند غیر عامل تهران: انتشارات فن آوران [۲۳] سعادت مهر، مسعود. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر متغیرهای کلان اقتصاد بر درآمدهای مالیاتی دولت در ایران، نشریه جستارهای اقتصادی ایران، دوره: ۱۸، شماره ۳۵، ۱۶۹-۱۹۱.

[۲۴] شاه‌آبادی، ابوالفضل. (۱۳۸۶). بررسی اثر فعالیت‌ها و سیاست‌های اقتصادی دولت بر رشد تولید ناخالص داخلی غیرنفتی (مطالعه موردی اقتصاد ایران). پژوهشنامه اقتصادی، ۷(۲۶)، ۱۸۱-۲۱۱.

[۲۵] شریفی، حسین. فراستی، محمد مهدی. (۱۳۹۷). چالش‌ها و فرصت‌های توسعه سبد درآمدی دولت در ایران، فصلنامه پژوهش‌های مالی و اقتصادی، شماره ۲۵، صص: ۱۰۱-۱۱۵.

[۲۶] شیخ‌الاسلامی، خالد. (۱۳۹۸). درآمدی بر آینده‌پژوهی دولت، مرکز پژوهش‌ها مجلس شور ای اسلامی، معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی، گروه مطالعات بنیادین حکومتی

[۲۷] صدیقی‌فر، ناصر. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر دیدگاه استراتژیک مدیران ارشد و خصوصیات تیم‌های کاری بر نوآوری (مورد مطالعه: شرکت‌های دانش‌بنیان و فناور تحت پوشش پارک علم و فناوری خراسان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده اقتصاد و علوم اداری.

[۲۸] عباسیان، عزت اله. فشی، فرزانه. (۱۳۹۴). ظرفیت مالی، جایگزینی برای درآمدهای نفتی در اقتصاد ایران، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات اقتصادی کاربردی ایران، سال چهارم، شماره ۱۵، صص: ۱۸۳-۱۹۹.

[۲۹] عبدی، فریدون. (۱۳۹۵). راهکارهای گذار از اقتصاد متکی به نفت به اقتصاد پایدار از دیدگاه مقام معظم رهبری، دهمین کنگره پیشگامان پیشرفت، تهران، مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.

[۳۰] عظیمی آرانی، حسین. (۱۳۹۳). مدارهای توسعه نیافتگی در اقتصاد ایران، تهران نشر نی.

[۳۱] فخراپی، مرضیه. کقبادی، مرضیه. (۱۳۹۹). نگاهی به روش های آینده‌پژوهی: معرفی شش تکنیک مهم و پرکاربرد در آینده‌پژوهی، (چاپ دوم)، جلد اول: سناریو، دلفی، تحلیل روند، پویش محیطی، چشم‌انداز و تحلیل لایه‌ای علت‌ها، تهران: انتشارات آینده‌پژوه

- [65] Mikhaylov, A., Sokolinskaya, N., Nyangarika, A. (2018). **Optimal Carry Trade Strategy Based on Currencies of Energy and Developed Economies**. *Journal of Reviews on Global Economics*, 7, 582-592.
- [66] Monasterolo, I., Zheng, J. I., Battiston, S. (2018). **Climate Transition Risk and Development Finance: A Carbon Risk Assessment of China's Overseas energy Portfolios**. *China, World Economy*, 26(6), 116-142.
- [67] Morosini, M. V. G. C., Fonseca, A. F., Baptista, T. W. D. F. (2020). **Previne Brasil, the Agency for the Development of Primary Healthcare, and the Services Portfolio: radicalization of privatization policy in basic healthcare?**. *Cadernos de Saúde Pública*, 36.
- [68] Naqvi, N. (2021). **Renationalizing Finance for Development: Policy Space and Public Economic Control in Bolivia**. *Review of International Political Economy*, 28(3), 447-478.
- [69] Nguyen, N. P., Mogaji, E. (2022). **Universities' Endowments in Developing Countries: The Perspectives, Stakeholders and Practical Implications**. In *Re-imagining Educational Futures in Developing Countries*. Palgrave Macmillan, Cham (pp. 261-282).
- [70] Perdana, A., Mulyono, N. B. (2021). **Purchasing Strategies in the Kraljic Portfolio Matrix—a Case Study in Open Pit Coal Mining**. *Indonesian Mining Professionals Journal*, 3(1), 45-58.
- [71] Saner, R., Yiu, L., Filadoro, M. (2019). **Tourism Development in Least Developed Countries: Challenges and Opportunities**. In *Sustainable Tourism: Breakthroughs in Research and Practice* (pp. 94-120). IGI Global.
- [72] Song, X. H., Han, J. J., Zhang, L., Zhao, C. P., Wang, P., Liu, X. Y., Li, Q. C. (2021). **Impacts of Renewable Portfolio Standards on Multi-Market Coupling Trading of Renewable Energy in China: A Scenario-Based System Dynamics Model**. *Energy Policy*, 159, 112647.
- [73] Xin-gang, Z., Ling, W., Ying, Z. (2020). **How to Achieve Incentive Regulation under Renewable Portfolio Standards and Carbon Tax Policy?**. A China's power market perspective. *Energy Policy*, 143, 111576.
- [74] Yang, D. X., Jing, Y. Q., Wang, C., Nie, P. Y., Sun, P. (2021). **Analysis of Renewable Energy Subsidy in China under Uncertainty: Feed-in Tariff vs. Renewable Portfolio Standard**. *Energy Strategy Reviews*, 34, 100628.
- [75] Ying, Z., Xin-gang, Z., Xue-feng, J., Zhen, W. (2021). **Can the Renewable Portfolio Standards Improve Social Welfare in China's Electricity Market?**. *Energy Policy*, 152, 112242.
- [76] Zhang, L., Chen, C., Wang, Q., Zhou, D. (2021). **The Impact of Feed-in Tariff Reduction and Renewable Portfolio Standard on the Development of Distributed Photovoltaic Generation in China**. *Energy*, 232, 120933.
- [77] Zhang, M., Tang, Y., Liu, L., Zhou, D. (2022). **Optimal Investment Portfolio Strategies for Power Enterprises under Multi-policy Scenarios of Renewable Energy**. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 154, 111879.
- [78] Zhang, Q., Wang, G., Li, Y., Li, H., McLellan, B., Chen, S. (2018). **Substitution Effect of Renewable Portfolio Standards and Renewable Energy Certificate Trading for Feed-in Tariff**. *Applied Energy*, 227, 426-435.
- [79] Zhang, Y., Zhao, X., Zuo, Y., Ren, L., Wang, L. (2017). **The Development of the Renewable Energy Power Industry under Feed-in Tariff and Renewable Portfolio Standard: A Case Study of China's Photovoltaic Power Industry**. *Sustainability*, 9(4), 532.
- [80] Ziakas, V. (2019). **Issues, Patterns and Strategies in the Development of Event Portfolios: Configuring Models, Design and Policy**. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, 11(1), 121-158.
- ارزش‌افزوده)، چشم‌انداز مدیریت دولتی، شماره ۲۹، پیاپی ۸، صص ۴۷-۲۴
- [۴۷] ولی مقدم زنجانی، محمد. دهقانی، علی. (۱۳۹۹). **مالیه عمومی و خط‌مشی مالی دولت**، تهران، نشر کتاب مهربان.
- [48] Ali, A., Alsulaiman, F. A., Irshad, K., Shafiullah, M., Malik, S. A., Memon, A. H. (2021). **Renewable Portfolio Standard from the Perspective of Policy Network Theory for Saudi Arabia Vision 2030 Targets**. In 2021 4th International Conference on Energy Conservation and Efficiency (ICECE) (pp. 1-5). IEEE.
- [49] Alsayegh, O., Saker, N., Alqattan, A. (2018). **Integrating Sustainable Energy Strategy with the Second Development Plan of Kuwait**. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 82, 323-344.
- [50] ARCHILA, D. L. C., CAMPOS, T. R. T. (2020). **Patent Portfolio in Nuclear Technologies and Development Policies: Lessons for Sustainability**. In *Proceedings of the 29th International Conference of the International Association for Management of Technology, IAMOT* (pp. 534-545).
- [51] Armanios, D. E., Lanahan, L., Yu, D. (2020). **Varieties of Local Government Experimentation: US State-Led Technology-based Economic Development Policies, 2000-2015**. *Academy of Management Discoveries*, 6(2), 266-299.
- [52] Asamoah, M. E., Alagidede, I. P., Adu, F. (2021). **Financial Development, Portfolio Investments and the Real Economy in Africa**. *Economic Systems*, 45(4), 100872.
- [53] Auffhammer, M., Wang, M., Xie, L., Xu, J. (2021). **Renewable Electricity Development in China: Policies, Performance, and Challenges**. *Review of Environmental Economics and Policy*, 15(2), 323-339.
- [54] Bhandary, R. R., Gallagher, K. S. (2022). **What Drives Pakistan's Coal-Fired Power Plant Construction Boom? Understanding the China-Pakistan Economic Corridor's Energy Portfolio**. *World Development Perspectives*, 25, 100396.
- [55] Bhusiri, N., Banomyong, R., Julagasigorn, P., Varadejsatitwong, P., Dhami, N. (2021). **A Purchasing Portfolio Model for Humanitarian Supply Chain Resilience: Perspectives from a Development Aid Context**. *Journal of Humanitarian Logistics and Supply Chain Management*, 117, 230-241.
- [56] Choi, G., Huh, S. Y., Heo, E., Lee, C. Y. (2018). **Prices Versus Quantities: Comparing Economic Efficiency of Feed-in Tariff and Renewable Portfolio Standard in Promoting Renewable Electricity Generation**. *Energy Policy*, 113, 239-248.
- [57] Christophers, B. (2019). **Putting Financialisation in Its Financial Context: Transformations in Local Government Led Urban Development in Post Financial Crisis England**. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 44(3), 571-586.
- [58] Du, W., Pflueger, C. E., Schreger, J. (2020). **Sovereign Debt Portfolios, Bond Risks, and the Credibility of Monetary Policy**. *The Journal of Finance*, 75(6), 3097-3138.
- [59] Ganbold, M., Ali, S. H. (2017). **The Peril and Promise of Resource Nationalism: A Case Analysis of Mongolia's Mining Development**. *Resources Policy*, 53, 1-11.
- [60] García-Alvarez, M. T., Cabeza-García, L., Soares, I. (2017). **Analysis of the Promotion of Onshore Wind Energy in the EU: Feed-in Tariff or Renewable Portfolio Standard?**. *Renewable energy*, 111, 256-264.
- [61] Gouvea, R., Vora, G. (2018). **Creative Industries and Economic Growth: Stability of Creative Products Exports Earnings**. *Creative Industries Journal*, 11(1), 22-53.
- [62] Heppke-Falk, K. H., Tenhofen, J., Wolff, G. B. (2006). **The Macroeconomic Effects of Exogenous Fiscal Policy Shocks in Germany: A Disaggregated SVAR Analysis**. Deutsche Bundesbank, Discussion Paper, No. 41.
- [63] Lobstein, T., Neveux, M., Landon, J. (2020). **Costs, Equity and Acceptability of Three Policies to Prevent Obesity: A Narrative Review to Support Policy Development**. *Obesity Science, Practice*, 6(5), 562-583.
- [64] Maher, C. S., Hoang, T., Hindery, A. (2020). **Fiscal Responses to COVID19: Evidence from Local Governments and Nonprofits**. *Public Administration Review*, 80(4), 644-650.